

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Dømmer selv! Til Selvprøvelse Samtiden anbefalet

Citation: Kierkegaard, Søren: "Dømmer selv! Til Selvprøvelse Samtiden anbefalet", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 16*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Tonny Aagaard Olesen; Steen Tullberg, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2012 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-ds-txt-shoot-id56770cfa-4fe1-41eb-aea1-0c620eb9973f.pdf> (tilgået 03. maj 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 16

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. [Læs CC0-erklæringen](#)

At blive ædru.

Bøn.

Fader i Himlene! Du er en Aand, og de, som ville tilbede Dig, skulle tilbede Dig i Aand og Sandhed – men hvorledes i Aand og Sandhed, hvis vi ikke ere, eller dog først stræbe at blive ædrue! Saa send da Din Aand i vore Hjerter; o, der kaldes saa ofte paa den, at den maa komme og bringe Mod og Liv og Kraft og Styrke: at den dog først – dette er jo Betingelsen for det Øvrige og for, at det Øvrige bliver os til Gavn – at den dog først maatte gjøre os ædrue!

A: T:Da Apostlene traadte frem paa Pintsedagen, første Gang fyldte af den Hellig-Aand »da forfærdedes alle, og tvivlede, og sagde: hvad monne dette være? Men Andre spottede og sagde: de ere fulde af sød Viin.« Apost. Gj. II, 13. Altsaa Ingen formaaede eller vovede at forklare, hvad her var skeet; Forfærdelse greb Alle og Tvivl, kun Spotterne forsøgte en Forklaring: at Apostlene vare fulde – og saa tidlig paa Dagen, Kl 9 om Formiddagen. Det var Forklaringen. Dog strækker den ikke til; thi forunderligt, de vare det ikke blot om Morgen, nei – hvis de vare fulde – de vare det endnu om Aftenen, og det var ikke blot den Morgen, nei – hvis de vare fulde – de vare det ogsaa den næste Morgen og dennes Aften, og en Maaned derefter, og tyve Aar derefter, og endnu i deres Dødsstund vare de – fulde af den søde Viin, som de, efter Spotternes Forklaring – thi ellers lader Begivenheden paa Pintsefesten sig ikke forklare – maae have drukket hiin Morgen. O, dybe Spot over Spotternes Forklaring!

Her som overalt viser det sig, at Verden og Christendommen have de hinanden meest modsatte Forestillinger. Verden siger om Apostlene, om Apostelen Peder, den ordførende: »han er fuld« – og Apostelen Peder formaner: »vorder ædrue.« Altsaa det verdslige Sind anseer Christendommen for Beruselse, og Christendommen anseer det verdslige Sind for Beruselse. »Bliv dog fornuftig, kom til Dig selv, see at blive ædru« saaledes tilraaber det verdslige Sind den Christne. Og den Christne siger til det verdslige Sind: »bliv dog fornuftig, kom til Dig selv, bliv ædru.« Thi Forskjellen mellem det Verdenslige og det Christelige er ikke, at det ene har een Mening, det andet en anden, nei Forskjellen er altid, at de have den lige modsatte Mening, at hvad det ene kalder Godt, kalder det andet Ondt, hvad det ene kalder Kjerlighed, kaldet det andet Selviskhed, hvad det ene kalder Gudelighed, kalder det andet Ugudelighed, hvad det ene kalder at være fuld, kalder det andet at være ædru. Just den fulde Mand, »Apostelen«, han finder det fornødent at indskærpe en, kan jeg tænke, ædru Verden den Formaning: bliver ædrue!

Og just denne Formaning er maaskee allermeest som beregnet paa at saare det forhærdede, verdslige Sind, der ellers ikke saa let lader sig saare eller bringe ud af Fatning. Thi dette verdslige Sind, det kan ogsaa finde sig i Noget og i Meget, finde sig i, at der siges om det baade Dette og Hiint, kun ikke at det kaldes Beruselse. »Jeg holder mig«, siger dette verdslige Sind, »jeg holder mig til det Visse, jeg er hverken en Sværmer eller en Drømmer eller en Nar, hverken fuld eller gal. Jeg holder mig til det Visse; jeg troer Intet, ikke det Mindste, uden hvad jeg kan tage og føle paa; og jeg troer Ingen, ikke mit eget Barn, ikke min Hustrue, ikke min bedste Ven, jeg troer kun hvad der kan bevises – thi jeg holder mig til det Visse. Jeg holder mig til det Visse, og indlader mig derfor ikke i fjerneste Maade med alt dette Høitravende om det Hiinsides, om Evigheden, og alt Det, som Præsterne ikke for Intet bilde Fruentimmer og Børn og Eenfoldige ind; thi man veed hvad man har, man veed ikke hvad man faaer: dette holder jeg mig til. Jeg holder mig til det Visse; jeg leger derfor aldrig med i den Leeg, som Menneskene gjøre saa meget Væsen af under Navn af Kjerlighed, hvor man dog altid bliver narret, hvis man da ikke selv er Den, der narrer de Andre; nei, jeg elsker ikke et eneste Menneske, dog stop, jo der er eet Menneske, jeg elsker, jeg siger ikke, at jeg elsker ham høiere end mig selv, det er saa sværmerisk, og jeg er ingen Sværmer, men jeg elsker ham lige saa høit som mig selv, det er nemlig mig selv, det Menneske elsker jeg, det er vist, og jeg holder mig til det Visse. Man kan nu kalde mig selvkjerlig og hjerteløs og lumsk og lumpen, man kan for den Sags Skyld kalde mig en Skurk, en Slyngel: det skal aldeles ikke forstyrre mig, jeg holder mig til det Visse. Det Eneste, troer jeg, der vilde et Øieblik forstyrre mig, var om Nogen kunde falde paa at sige, at jeg var fuld, beruset, jeg den koldeste og roligste og klareste Forstandighed.« Dog siger Apostelen: »bliv ædru!« og siger dermed: Du er beruset; Ulykkelige, hvis Du kunde see Dig selv, Du vilde gyse, thi Du vilde see, at det er med Dig som med et beruset Menneske, naar han – modbydeligt! – neppe ligner et Menneske, i den Grad er Du beruset.

Saaledes forholder det Verdenslige og det Christelige sig til hinanden. Det var ikke blot om Apostlene, ikke

2 af 18 sider

blot om dem paa Pintsefesten, det blev sagt: de ere fulde af sød Viin, nei det var, er og bliver Verdens Dom om det Christelige. Og Christendommen er derimod af den Mening, at just Apostlene og just paa Pintsefesten vare i høieste Forstand ædrue, kun Aand. Og Christendommen er af den Mening, at just den sande Christen er ædru, at derimod Enhver, i samme Grad som han mindre er Christen, i samme Grad er mere i en Beruselses Tilstand. Og Christendommen er af den Mening, at dens, eller at Aandens første Virkning i et Menneske er, at han bliver ædru. Alt det Christelige er nemlig en Fordoblelse, eller enhver Bestemmelse af det Christelige er først sit Modsatte, hvorimod blot menneskeligt eller verdsligt Et kun er ligefrem hvad det er. En Aand, der gjør levende, er saaledes, blot menneskeligt, en levendegjørende Aand, ikke videre; christeligt er den først den Aand, som dør, som lærer at afdøe. Opløftelse er, blot menneskeligt, Opløftelse, ikke videre; christeligt er den først Ydmygelse. Saaledes ogsaa Beaandelse, blot menneskeligt, er Beaandelse; christeligt er Beaandelse først at blive ædru.

Og derom ville vi tale, om det:

at blive ædru

Naar der, blot menneskeligt, gjøres Forskjel mellem det, aandelig forstaaet, at være ædru og det at være beruset, da tænker man ved det at være ædru paa Forstandighed, Besindighed, Klogskab og hvad dertil hører; ved det at være beruset tænker man paa Begeistring, det at vove og saaledes at vove, at man slipper Sandsynligheden. De Forstandige, de Besindige, de Kloge, som kalde sig ædrue, betragte saa de Begeistrede med samt deres Voven som berusede, sige det spottende om dem, advare Andre mod at lade sig forlede af dem.

Og maaskee have de i een Forstand Ret, endog efter Christendommens Mening. Thi Christendommen er saare langt fra at anprise enhver Begeistring, enhver Voven, og Christus selv, der fordrede, at »Discipelen« skulde forlade Alt for at følge ham efter, give Alt til de Fattige, lade være endog at begrave sin afdøde Fader, han siger dog ogsaa (hvori da tillige ligger, at han ikke fordrer af Enhver ubetinget, at han skal være »Discipelen«) »at naar En vil opføre et Taarn, sidder han først og beregner Bekostningen, om han haver, hvad der hører til at fuldføre det med.«

Altsaa ogsaa Christendommen mener, at der er en Voven, som er dumdrstig, Beruselse, ikke at anprise.

Men saa er jo Christendommen enig med hine Forstandige, Besindige, Kloge, de, menneskelig forstaaet, saakaldte Ædrue? Nei, langt fra; nei ikke med een eneste af dem! Ikke med een eneste af dem. Der er nemlig Forskjel mellem disse saakaldte Ædrue. Nogle bruge al deres Forstandighed, Besindighed, Klogskab til aldeles at forkiæle sig selv, saa de blive usle Halv-Mennesker, glemmende (hvad vistnok behøvede at erindres i hver en Prædiken i Christenheden) at ikke blot Tyve og Røvere og Mordere og Hoerkarle, men at heller ikke Blødagtige kunne indgaae i Himmeriges Rige - ak, naar engang Regnskabet bliver gjort op over Menneskeslægten's Utallige, der vil under Rubrikken, de Blødagtige, findes et større Tal end under disse Rubrikker: Tyve, Røvere, Mordere tilsammen. Saaledes med nogle af de saakaldte Ædrue. Andre derimod have dog en større Villies-Kraft, heftigere Lidenskaber, dybere Trang til Afgjørelse og Handling; de benytte da deres Klogskab og Besindighed noget anderledes. De vove længere ud, anstrenge deres Liv mere, flye ikke enhver Fare; men Eet staaer dem fast: Sandsynligheden, den slippe de aldrig. De raade indenfor Sandsynligheden over flere Muligheder end de Andre, de aftvinge Sandsynligheden Forklaringer som den (thi ogsaa Sandsynligheden er knibsk, paaholdende) negter de Blødagtige; men Eet staaer fast, urokkelig fast, de slippe ikke Sandsynligheden, at slippe den, sige de, det er at være beruset.

See her den uendelige Forskjel fra det Christelige; thi, christeligt, ja blot religieust, gjælder, at Den, som aldrig slap Sandsynligheden, han indlod sig aldrig med Gud. Al religieus, end sige al christelig Voven er paa den anden Side af Sandsynligheden, er ved at slippe Sandsynligheden.

Men saa er jo dog det Christelige idel Dumdristighed, de Forstandige have Ret, det er Beruselse? Nei! Vistnok er der Mangel, der har meent, at det var christeligt han vovede, da han vovede at slippe Sandsynligheden, og det var kun Dumdristighed, ogsaa efter Christendommens Mening. Thi Christendommen holder paa en egen Maade igjen. Der gives, om jeg saa tør sige, letbyggede Mennesker, der ikke have synderlig megen Klogskab, Forstand, Besindighed til at holde igjen med, dem falder det kun altfor let at slippe Sandsynligheden og at vove. Dette er, baade christeligt og blot menneskelig forstaaet, Beruselse. Men stundom mene Saadanne, at Sagen bliver en anden derved, at de henføre deres Voven til Gud, at det er i Tillid til Gud de vove. Og unegteligt vilde dette ogsaa ganske forandre Sagen - det er just dette, der maa sees efter og eftersees, om det virkelig er saa, at det er i Tillid til Gud. Thi at føie Guds Navn til sine Ønsker, sine Begjeringer, sine Planer: det er ogsaa let, kun altfor let for de Letbyggede; men deraf følger ikke, at deres Voven er i Tillid til Gud. Nei, idet En slipper Sandsynligheden for at vove i Tillid til Gud, da maa han jo tilstaae sig selv, hvad der ligger i det at slippe Sandsynlighed, at naar han nu vover, da er det

lige saa muligt, netop lige saa muligt, at han seirer, som at han ligger under. At det er i Tillid til Gud han vover, giver nemlig ingen umiddelbar Vished for at seire; just deri ligger det Mislige ved de Letbyggedes Voven i Tillid til Gud, at de forstaae dette saaledes, at de skulle seire. Men dette er ikke at vove i Tillid til Gud, det er at tage Gud forfængeligt. Og Det, der skal skrække Dig tilbage derfra, er just, at Du redeligt og oprigtigt forstaaer Dig selv i, at Du, idet Du vover at slippe Sandsynligheden for at vove i Tillid til Gud, at Du da derved lige saa godt kan siges at have – menneskelig talt, thi evigt er det dog Din Seier – beredet din Undergang, som at have banet Veien til at seire. Og see dette skrækker tilbage, dog ikke fra det at vove i Tillid til Gud, nei, men fra i at vove at tage Gud forfængeligt. Først naar Du ret har forstaaet Dig deri, først da kan Du vove i Tillid til Gud. Du har sluppet Sandsynligheden; forsaavidt kan det, menneskelig talt, endogsaa være det Sandsynlige, at Du vil ligge under. Men desuagtet vil Du ud, frem ad, vove – i Guds Navn. Vel saa! Men ikke sandt, saa har Du ogsaa forstaaet, at det er ikke, for at Du skal seire, at Du kaldte Gud til, men at Du (hvis det ikke skulde behage Gud, at lade Dig seire – thi umuligt er det ikke, da Alt er muligt for Gud; ja, umuligt maa det end ikke være, thi saa er Din Voven formastelig) maa være i Forstaaelse med Gud om, at han vil styrke Dig til at kunne bære det at maatte ligge under for en god Sag, for en Voven i Tillid til Gud. Men Dette er afskrækkende; og som ingen Levende sneeg sig forbi hiint hundredhovede Uhyre, der vogtede Indgangen til de Dødes Rige, og som ingen Fugl fløi over det døde Hav: saaledes slipper ingen blot menneskelig Dumdristighed forbi denne frygtelige Forstaaelse. Dog har Du ikke passet paa, at denne dødbringende Forstaaelse gaaer mellem Dig og Din Voven i Tillid til Gud, saa har Du taget Gud forfængeligt, Din dristige Voven er Dumdristighed, at den er i Tillid til Gud en Indbildning.

Derimod staaer det christelig fast, at den sande christelige Voven slipper Sandsynligheden. Det er ikke som Feighed, Verdslighed, Blødagtighed har opfundet det, og fundet paa, løgnagtigt, at kalde det Christendom, det saaledes at vove er ikke at friste Gud. O, afskyelige Løgnagtighed, o, lumpne Bagvaskelse mod alle Troes-Heltene og Martyrerne og Sandheds-Vidnerne og Forbillederne! Men saaledes er det altid med os! Det vi ønske os fritagne for, er Farer og Anstrengelser og Alt, hvad der er Kjød og Blod imod. Nu og Christendommen er mild, den kan i Form af Indrømmelse – læg vel Mærke dertil: i Form af Indrømmelse! – skaane den Enkelte for Meget, naar han ydmygt tilstaaer, hvorledes det hænger sammen med ham, skaane ham ogsaa for denne egentlige christelige Voven, naar han ydmygt tilstaaer, hvorledes det hænger sammen med ham. Men det Verdslige i os lader sig sandeligen ikke nøie hermed, det nøies aldrig, før det har faaet det Forkeerte, det Ugudelige gjort fast som Troes-Artikel, som Pligt, som Dogma, som sand Christendom – for at vi saa kunne forsage den sande Christendom som Ugudelighed. Saaledes med hiin verdslige Tale i Christenheden om det at friste Gud. Det er mig der ønsker gode Dage, mig der vil skaane mig selv; men saa vil jeg ikke engang tilstaae det, nei, jeg gjør saa Christendommen om og siger: »det at vove ud over Sandsynlighed det er at friste Gud. Pfui, skulde jeg – som er en Christen! – skulde jeg understaae mig at friste Gud!« Og skulde jeg – som er en underfundig Slyngel! – ikke afholde mig derfra, naar jeg ved Hjælp deraf slipper fra al Anstrengelse, og tillige for Spotpris slipper ind i at gaae og gjælde for en gudfrygtig, from Christen!

Nei, nei, ikke saaledes! Det skal, christelig, staae fast – o, min Gud, hold Du paa mig, at jeg staaer fast, for saa at kunne gjøre det fast, thi det skal staae fast: at dette, just dette er Christendom, at vove i Tillid til Gud at slippe Sandsynlighed, og at man, hvis man vil være Christen, kun kan fritages derfra ved Ydmygelsens Indrømmelse! Det skal staae fast – o, min Gud, gjør Du det fast! – at som Christendommen afskyer Hoer, Mord, Tyverie, og Alt hvad der forresten kan besmitte et Menneske, at den kjender endnu een Art Besmittelse: feig Klogskab og blødagtig Forstandighed, ussel Trællen i Sandsynlighed og Sandsynlighed, christelig forstaaet maaskee den farligste Besmittelse. Derfor indskærpes det ogsaa i den Hellige-Skrift, men disse Steder hører man aldrig nævne; det indskærpes, thi der tales bestandigt aldeles i samme Forstand om de Feige, de Blødagtige, som der tales om Røvere og Mordere og Hoerkarle; og der siges Eet og det Samme om dem, at de ikke skulle arve Guds Rige. Ja, i Sandhed Christendommen afskyer og som Besmittelse, hvad Verden priser og som det Høieste: det bestandigt at handle klogt; Christendommen afskyer denne Besmittelse, ligesom den i sin første Fremtræden afskyede Afgudsdyrkelse – men denne vore Tidens Forgudelse af Klogskab den er just vore Tidens Afgudsdyrkelse, Christendommens Afskye, uden at derfor Christendommen har Noget mod Klogskaben som Evne, som Gave betragtet. Nei, langt fra! Ei heller er Christendommen uvidende om, hvor vanskeligt det er, naar man er klog, da at skulle forsage at handle klogt. O, er det vanskeligt, sees det sjældent at lykkes Nogen, som hengav sig til en Last, at aflægge den ganske: o, hvor langt vanskeligere, i ethvert Øieblik at have Klogskaben hos sig, med dens kloge Øine see, hvad det Klogeste er, og det Lystelige i at være klog – og saa at skulle forsage at handle klogt! Dog fordrer Christendommen dette. Thi, christelig, vilde dette blive Lovtalen, hvis der var det Menneske, om hvem det kunde siges: han var det forstandigste Menneske i sin Tid, den klogeste Mand i Riget; det var Alle bekjendt, at søgte man i [en] vanskelig og forviklet Sag det klogeste Raad, man gik ikke forgjeves, naar man gik til ham, man gik kun forgjeves, naar man gik til nogen Anden – men selv handlet klogt, nei det har han aldrig! Med en Reenhed, som en jomfruelig Qvindes, som en rødmeende Ynglings Undseelse har han afskyet det at handle klogt! Hans Liv var paa den anden Side af Sandsynligheden, der levede han, der aandede han, der vovede han i Tillid til Gud – han den af alle den Forstandigste!

Dette er Christendom! Og nu vendes hele Forholdet om i Forskjellen mellem det, aandelig forstaaet, at være ædru og beruset. Vi begyndte med, at Forstandighed, Besindighed, Klogskab at det var at være ædru;

det at vove og vove at slippe Sandsynlighed at det var at være beruset. Men Christendommen gjør Alt nyt. Saaledes ogsaa her: christeligt er det at vove i Tillid til Gud at slippe Sandsynlighed, det er just at være ædru – som Apostlene vare det paa Pintsefesten, aldrig vare det mere, end da de, al Sandsynlighed tiltrods, vare blot Redskaber for Gud, o, christelige Ædruhed! Derimod er, christelig, Forstandighed, Besindighed, Klogskab, det er – ja, hvor nyt, thi at det er at dadle, det er endda ikke det Nye, men at det er: Beruselse! Dog hvad Under vel? Thi ikke det Evige, ei heller Gud, og heller ikke det at blive sig selv gjennemsigtig for Gud: ikke dette beruser, hvor var det muligt! De berusende Drikke ere altid sammensatte, gjærende – som Det er, hvortil Forstandigheden og Klogskaben og Besindigheden holder sig: det Sandsynlige.

Vi ville nu gaae videre i denne christelige Tale om det at blive Ædru og see nærmere, hvad det betyder.

At blive ædru er: at komme til sig selv i Selverkjendelse og for Gud som Intet for ham, dog uendeligt, ubetinget forpligtet.

At komme til sig selv. Altsaa, at leve hen i fuldkomment Ukjendskab til sig selv, eller ganske at misforstaae sig selv, eller at vove i blind Tillid til egne Kræfter og Deslige, det er – deri ere vi enige med den blot menneskelige Betragtning – det er ikke at komme til sig selv, er at være beruset. Men nu det, at leve hen i nøie Kjendskab til og klog Beregning af sine egne Kræfter, Evner, Forudsætninger, Muligheder, ligeledes fortrolig med, hvad Menneske- og Verdenskundskab lærer de Indviede: er det at komme til sig selv? Ja, efter den blot menneskelige Betragtningens Mening. Men ikke efter den christelige; thi det er ikke, at komme til sig selv, det er at komme til det Sandsynlige; man kommer ad den Vei aldrig længere. Og at komme til det Sandsynlige er Veien til at blive mere og mere beruset, mere og mere fortumlet i Hovedet, mere og mere tung og usikker i sin Gang, Alt under den Selvindbildning, at man er ganske ædru. Thi i det Sandsynlige drikker man sig ikke ædru; er det tilveiebragt ved Hjælp af den kun meget overfladiske Menneske- og Verdenskundskab, er dets Beruselse mindre farlig; derimod, jo dybere Menneske- og Verdenskundskab der er brugt for deraf ligesom at uddrage det Sandsynlige, desto farligere er dets Beruselse. Det Sandsynlige blander ligeligt i sig Kjendskab til Godt og Ondt; og synes det end klart det Sandsynlige, i Sandhed blev det aldrig afklaret. Den, der spørger efter det Sandsynlige og ene derefter, for at holde sig dertil, han spørger ikke, hvilket er Ret og hvilket Uret, hvilket det Gode og hvilket det Onde, hvilket det Sande og hvilket det Usande, nei, han spørger ligeligt, hvilket er det Sandsynlige, at jeg kan troe det, thi om det er det Sande, er ligegyldigt eller dog mindre vigtigt, hvilket er det Sandsynlige, at jeg kan slutte mig dertil og holde med det, om det er det Onde, om det er Uret, er ligegyldigt eller dog mindre vigtigt, naar det blot er det Sandsynlige, eller Det, der har Sandsynligheden for sig at ville faae Magten. Kjendskabet til det Sandsynlige, og jo dybere det er, fører et Menneske ikke, i dybere Forstand, nærmere til ham selv, men længere og længere bort fra hans dybere Selv, bringer ham kun, i Selvskhedens Forstand, sig selv nærmere og nærmere – det kalder den blot menneskelige Betragtning at blive ædru, Christendommen kalder det Beruselse.

At komme til sig selv i Selverkjendelse. I Selverkjendelse. Thi i al anden Erkjenden er Du borte fra Dig selv, glemmer Du Dig selv, Dig selv fraværende. Dog just dette kalder den blot menneskelige Betragtning at blive ædru. At glemme sig selv, at komme, ikke til, men bort fra sig selv ved at fortabe sig selv i Erkjenden, i Begriben, i Tænkning, i kunstnerisk Frembringelse o: s: v: det kaldes just at være ædru. Christeligt er det Beruselse. Og er det dog ikke saaledes; sige vi ikke om Den, der henfaldt til Brugen af stærke Drikke, at han glemmer sig selv, drukner sig selv eller sit Selv; og naar dette da ganske er lykkedes ham, naar han er blevet ganske af med sig selv, da sige vi ikke: nu er han ret blevet ædru, nei, vi sige det Modsatte. Saaledes ogsaa med Erkjendelsen; der er kun een Art Erkjenden, der bringer et Menneske ganske til sig selv, Selverkjendelse; denne er det at være ædru, den rene Gjennemsigtighed. Derimod mener den blot menneskelige Betragtning, at Selverkjendelse er Beruselse, at den frembringer, hvad det Berusende frembringer: Svimmelhed. Dog er dette ikke saa. Nei, just da svimler det, sandseligt, for et Menneske, naar han har glemt sig selv i den stærke Drik; og da svimler det, aandelig forstaaet, for et Menneske, naar han har tabt sig selv i en Erkjenden af Andet, eller som han siger, i en objektiv Erkjenden – kald paa ham, og Du skal see, han ligesom vaagner op af en Drøm, han maa ligesom gnide Øinene, besinde sig paa sig selv, huske, hvad han hedder, som en Beruset.

At komme til sig selv i Selverkjendelse og for Gud. Thi hvis Selverkjendelsen ikke fører til at erkjende sig selv for Gud, ja, da er der Noget i hvad den blot menneskelige Selvbetragtning siger, at denne Selverkjendelse fører til en vis Tomhed, der frembringer Svimmel. Kun ved at være for Gud kan et Menneske ganske komme til sig selv i Ædruheds Gjennemsigtighed. Den blot menneskelige Betragtning mener modsat, at det at indlade sig med Gud, med det Uendelige – at Intet er vissere end at det er Beruselse, at det ikke er saaledes vist, at Den, der fra Skibet stirrer i Bølgerne, eller at Den, der fra et høit Sted skuer ned i Dybet, eller fra det lavere Sted ud over et uendeligt Rum, hvor Intet standser Blikket at det ikke er saaledes vist, at han bliver svimmel, som at Den bliver det, der indlader sig med Gud. Man skulde og synes, at det maatte være saa; og dog er det efter Christendommens Mening lige det Modsatte, just dette er Veien til at blive ganske ædru – saaledes bruges jo et Stærkere for at gjøre Den ædru, der var beruset i et Svagere, om end naturligtviis dette Stærkere, som gjør ædru, ved en frygtelig Misbrug kan bruges til Beruselse.

At komme til sig selv i Selverkjendelse og for Gud som Intet. Den blot menneskelige Betragtning mener, at det at blive til Noget, at det er Veien til at blive ædru; Christendommen mener, at just det at blive til Intet –

for Gud, at det er Veien, at hvis Nogen kunde falde paa at ville være Noget for Gud, at det er Beruselse eller at ville misbruge det Stærkere, som gjør ædru, men at det at blive til Intet er at blive ædru.

At blive til Intet for Gud, og dog uendeligt, ubetinget forpligtet. Den blot menneskelige Betragtning er af modsat Mening, at det at være ædru just kjendes paa, at man i Alt holder Maade, i Alt iagttager dette ædruelige »til en vis Grad«. Saaledes ogsaa med Pligten; »det var jo den visse Vei til at blive reent forstyrret i Hovedet, den visse Vei til Beruselse eller til Galskab, om man vilde hengive sig til et Ubetinget og, hvad deri ligger, ubetinget hengive sig til det.« Christendommen mener, at just det Ubetingede, og det ene, eller Indtrykket, Trykket af det Ubetingede er istand til at gjøre et Menneske ganske ædru, naar han – og ellers har han ikke faaet Indtrykket af det Ubetingede – ubetinget giver sig i dets Magt; at derimod dette »til en vis Grad«, at det just er berusende, bedøvende, gjør tung og døsig og dorsk og sløv, omtrent som en Drikfældig er det, om hvem der siges, han gaaer i en stadig Døs.

Og saaledes er det dog vel ogsaa, at just det Ubetingede er det Eneste, der kan gjøre et Menneske ganske ædru. Lad mig i en billedlig Tale fremstille Dig dette, og lad det ikke forstyrre Dig, om Talen maaskee ikke synes høitidelig nok; det er saa med Flid, at Du maatte faae et desto sandere Indtryk af det Fremstillede. Dersom Du vilde spørge en Tørvebonde, en Droskekudsk, en Postkarl, en Heste-Udleier: hvortil bruger Kudsken Pidsken? Du skal høre, de ville alle svare »naturligviis for at faae Hesten til at gaae.« Spørg Kongens Kudsk, hvortil bruger Kudsken Pidsken? og Du skal høre, han svarer »hovedsagligen bruges den for at faae Hestene til at staae.« Dette er Forskjellen mellem at være simpelt kjørende og godt kjørende. Nu videre. Har Du seet, hvorledes Kongens Kudsk bærer sig ad; eller har Du ikke seet det, saa lad mig beskrive Dig det. Han sidder høit paa sin Buk; og just fordi han sidder saaledes høit, har han desto mere Hestene i sin Magt. Imidlertid, ved en saadan Leilighed anseer han ikke dette for nok. Han reiser sig i Sædet; han samler hele sit Legemes Magt i sin muskelstærke Arm, som løfter Pidsken – nu falder der et Slag; det var frygteligt. I Almindelighed er eet Slag nok; dog stundom gjør maaskee Hesten et fortvivlet Spring – endnu eet Slag. Det er nok. Han sætter sig ned. Men Hesten? Der gaaer først en Skjælven gennem hele dens Legeme, det seer virkelig ud som mægtede denne fyrige, kraftfulde Skabning ikke at staae paa Benene; det er det Første, det er ikke saa meget Smerten, der ryster den, som det er det, at Kudsken – Sligt formaaer ogsaa kun Kongens Kudsk – har samlet sig heel i at give Slaget Eftertryk, heel er i Slaget, saa Hesten ikke saa meget paa Smerten som paa noget Andet fornemmer, hvo det er der slaaer. Saa tager denne Skjælven af, den er nu kun en sagte Zittren, men det er som hver en Muskel, hver en Trævl zittrede. Nu er det overstaaet – nu staaer Hesten stille, ubetinget stille. Hvad var dette? Den fik Indtrykket af det Ubetingede, derfor er den ubetinget stille. Naar en Hest, som den kongelige Kudsk kjører, staaer stille, det er noget ganske Andet, end naar en Droskehest staaer stille; thi med Hensyn til den sidste betyder det egentlig blot, hvad ingen Kunst er, at den ikke gaaer; med Hensyn til den første er det at staae stille en Handling, en Anstrengelse, den største, som det er Hestens høieste Kunst, og den staaer ubetinget stille. Ubetinget stille! Hvorledes skal jeg beskrive dette? Lad mig tage et andet Billede, der fører til det Samme. Vi tale saadan til daglig Brug om, at det er stille Veir, derfor kan det gjerne blæse lidt, eller dog luften, det er blot saadan hvad vi kalde stille Veir. Men har Du ikke lagt Mærke til en anden Art Stilhed? Først et Tordenveir indtræder der stundom en saadan Stilhed; den er af en ganske anden Art; ikke et Blad rører sig, ikke en Luftning, det er som stod hele Naturen stille, medens der dog gaaer en næsten umærkelig sagte Zittren gennem Alt: hvad betyder denne umærkelige Zittrens ubetingede Stilhed? Den betyder, at det Ubetingede forventes, Tordenveiret – og Hestens ubetingede Stilhed, den var efter at have faaet Indtrykket af det Ubetingede.

Men derom var det jo vi talte, om at Indtrykket af det Ubetingede gjør ædru, ganske ædru og tillige (det Ord Apostelen just i vor Text fører til) vaagen – er ikke hiin Hest ligesom et Sindbillede derpaa; den fik Indtrykket af det Ubetingede, og den blev ubetinget stille, ligesom ganske ædru og vaagen. Maaskee var det en ganske ung Hest, der saaledes trængte til Indtrykket af det Ubetingede, maaskee var det en ældre Hest, men som nu paa sine gamle Dage var blevet klog, i egne Tanker ædru, og derfor af den Mening, at Alt skal være til en vis Grad, saaledes ogsaa det at staae stille, saa man just ikke staaer ubetinget stille, eller man gjør sig lidt magelig, fordi det er saa anstrengende i denne ubetingede Forstand at staae stille. I ethvert Tilfælde, den kongelige Kudsk var af en anden Mening end Hesten, han bibragte den Indtrykket af det Ubetingede. Og det gjør Kongens Kudsk bestandigt. Naar man kan er simpelt kjørende, smeldes der ikke med Pidsken; en Droskekudsk, en Tørvebonde har ikke Smeld paa Pidsken, hvortil ogsaa sliig Luxus, snarere slaaer han vel med Skaffet. Men Herskabskudsken smelder, især naar han kjører for Herskabet; og naar han holder stille, sidder han og muntre Hestene ved at smelde med Pidsken. Han udtrykker, at han er godt kjørende, men han udtrykker ikke det Ubetingede. Kongens Kudsk derimod smelder ikke med Pidsken, han udtrykker det Ubetingede, den kongelige Majestæt maa ikke paa nogen tilfældig Maade mærke, at han kjører. Han holder – ubetinget stille. Saa kommer han hjem; han kaster Tømmerne – i samme Øieblik forstaaer Hestene, nu kjører »han« ikke mere. Derpaa kommer der nogle Staldkarle ud – og see saa er det Ubetingede forbi for den Gang, saa gjør man sig kold, eller man gjør sig magelig efter Omstændigheden, man er ikke mere, i høitidelig Forstand ganske sig selv, ganske ædru, det Ubetingede er forbi for den Gang.

Thi kun det Ubetingede gjør ganske ædru.

Men det ere vi vel alle, vi have vel Indtrykket af det Ubetingede, det ubetingede Indtryk deraf? Thi hvad er Christendom? Christendom er det Ubetingede – og vi ere jo alle Christne! Og hvad er Christendoms

Forkyndelse? Den er Forkyndelse af det Ubetingede – og vi have jo tusind Præster!

Dog har jeg aldrig seet Nogen, om hvem jeg turde sige, hvad jeg heller ikke tør sige om mig selv, at hans Liv udtrykte det ubetingede Indtryk af det Ubetingede, eller at han var ganske ædru. Ak, alle ere vi til en vis Grad, mere eller mindre, forfaldne, forfaldne til dette Berusende, dette »til en vis Grad«, med den Forskjel, som jo ogsaa er blandt Drikfældige, at Nogle drikke aabenlyst, lægge ikke Dølgemaal derpaa, Andre, de Værste, drikke i Smug; saaledes ere der ogsaa Nogle, som ligefrem tilstaae, at da deres Liv kun udtrykker dette »til en vis Grad«, saa er deres Christendom heller ikke egentlig Christendom; Andre, hvis Liv ogsaa kun udtrykker dette »til en vis Grad«, søge at opretholde det Skin, at de ere sande Christne, at det med deres Christendom er ganske i sin Orden, at den er den sande Christendom.

Vil Du have et Billede paa Livet i Christenheden, og hvorledes det ligner det Christelige, saa vil jeg fremstille Dig et saadant, for at vise, hvorledes vi leve christeligt, eller hvorledes vort Liv ligner det Christelige, det Ubetingede. Og lad Dig ikke forstyrre, som var Fremstillingen maaskee ikke alvorlig og høitidelig nok, tro Du mig, høitidelige Søndags-Talers Høitidelighed er saa langtfra, christelig, at nære Alvoren, at den snarere bortleder Opmærksomheden fra »Alvoren«: hvorledes Virkeligheden seer ud, hvilket vort Liv er, hvor vi ere. Tro ei heller, at jeg taler saaledes, fordi jeg føler mig bedre end Andre, nei, jeg har jo een Gang tilstaaet om mig selv, skal gjentage det, at jeg er forkiælet som alle Andre; og paa den anden Side mit Liv har altid udtrykt oprigtig Deeltagelse med Det at forsøges i disse menneskelige Bryderier og Bekymringer, der kan plage et stakkels Menneske saa meget. Men Christendommens Fordring til os er dog at være Aand, at stræbe derefter, og »Alvoren« er: hvilket Liv vi føre. Ikke sandt, saa vil Du ogsaa med Velvillie, redeligt og oprigtigt, med Alvor og Samling, ikke for at spotte mig hvilket er Adspredelse, hengive Dig i denne Undersøgelse. Tænk Dig en theologisk Candidat. Lad det være mig, jeg er jo ogsaa theologisk Candidat. Han har allerede i en Deel Aar været Candidat, og er nu saa indtraadt i det Afsnit af Livet, hvor der siges om ham: han søger. »En theologisk Candidat« – »søger«, man behøver vel ikke nogen meget let bevægelig Indbildningskraft, for, naar disse to Bestemmelser ere opgivne, strax at kunne gjætte, hvad det er han »søger«, naturligviis: Guds Rige (Mtth: VI, 33.). Dog der gjættede Du feil, nei han søger noget Andet, et Embede, et Levebrød – fast søger han det ubetinget; ellers er dette ikke i Retning af det Ubetingede eller forraadende Indtrykket af det Ubetingede. Han søger. Han render søgende fra Herodes til Pilatus, anbefaler sig baade hos Ministeren og Secretairen, han skriver og skriver, det ene Ark stemplet Papir fuldt efter det andet – thi Ansøgningerne maae være paa stemplet Papir, maaskee vil Du kalde dette et Udtryk for det Ubetingede, ellers er her intet. Der gaaer Aar; fast har han slidt sig op ved denne Renden og Søgen, som da idetmindste ikke kan siges at være i det Ubetingedes Tjeneste, uden, som sagt, forsaavidt han søger »ubetinget Alt.« Endelig faaer han det Søgte; han finder Skriftens Ord bekræftede: »søger, saa skulle I finde«; dog det Ubetingede fandt han ikke, det er kun et lille Kald – men det Ubetingede søgte han vel heller ikke. Dog han er tilfreds; og han trænger saa mænd ogsaa nu til Ro og til at kunne hvile sig og sine Been efter den megen Søgen. Imidlertid, da han gjør sig nærmere bekjendt med sit Kalds Indtægter, opdager han til sin Forfærdelse, at det er et Par hundrede Daler mindre end han havde troet. Dette er ham yderst fatalt, hvad man jo menneskelig talt kun altfor godt kan forstaae og samstemme med ham i. Det er ham dobbelt ubehageligt, fordi han tillige just nu har fundet noget Andet, som han biløbigt søgte: en Hustrue, hvilket ganske forholder sig til et Levebrød, vel med hvert Aar mere. Han er forstemt. Han kjøber igjen et Stykke stemplet Papir, er allerede igjen paa Benene, for at indgaae med en Ansøgning om at turde træde tilbage. Dog faae nogle af hans Venner ham til at opgive dette. Saa er da Sagen afgjort. Han bliver Præst. Nu skal han indsættes af Provsten og selv holde Tiltrædelsestale. Provsten er en Mand med Aand og Videnskabelighed, ikke uden Blik paa Verdenshistorien, hvilket ikke lidet kommer ham og Menighederne til Gode. Han forestiller den nye Præst for Menigheden, holder en Tale, og vælger til Text, de Ord af Apostelen: vi have forladt alle Ting for at følge Dig. Herover taler han, og med Fynd og Klem; han viser, at, især i Betragtning af disse Tidens Bevægelse, maa Ordets Tjener nu være forberedt paa at offere Alt, om det saa var Liv og Blod – og Hans Højærv. veed, at den unge Mand, han indsætter, var (ja, som sagt, ham kunne vi meget godt forstaae, thi det er menneskeligt; men vi kunne mindre forstaae Provsten) i det Tilfælde, at ville træde tilbage, fordi Kaldet var nogle hundrede Daler for lille. Derpaa bestiger den nye Præst Prædikestolen. Og Dagens Evangelium, hvorover der skal prædikes, er – meget passende! – er: søger først Guds Rige. I Sandhed naar man i Erindringen tilbagekalder, hvad denne unge Mand har maattet udholde i de møisommelige Aars Søgen – det var Det, man sidst kommer til at tænke paa, dette: søger først! Han prædiker da. Og det var i alle Maader en god Prædiken; selv Biskoppen, der var tilstede, siger »det var en fortræffelig Prædiken, og ypperligt holdt, han er virkelig Taler.« »Ja, men nu christeligt bedømt?« »Ih, bevares, en aldeles christelig Prædiken, det var den sunde, uforfalskede Lære, og det var ikke uden gribende Virkning hans Fremhæven af dette: først at søge Guds Rige[.]« »Ja, men nu christeligt bedømt, jeg mener, hvorvidt var her en Overensstemmelse mellem Prædikantens Liv og hans Tale; jeg kunde ikke ganske frigjøre mig for at komme til at tænke paa, at Taleren – for mig et sandt Billede af os Alle – ikke just med Sandhed kan siges først at have søgt Guds Rige.« »Det forlanges heller ikke.« »Jo, forlad mig, det var jo Det, han prædikede om, at vi først skulle søge Guds Rige.« »Ganske rigtigt, netop saaledes skal han prædike, det er det der forlanges af ham. Det er Læren det kommer en paa, at Læren forkyndes reen og uforfalsket.«

See, saaledes omtrent forholder Christenheden sig til det Christelige, det Ubetingede. Efter 1718 Omveie og Ærender faaer En (ak, efter, menneskelig talt, at have maattet døie nok) sig sin endelige Tilværelse

betrygget, og saa faaer vi en Prædiken: om først at søge Guds Rige.

Er dette Ædruhed eller er det Beruselse? Den blot menneskelige Betragtning er af den Mening, at just dette er at være ædru, dette først at sikkre sig det Endelige, og saa dernæst at prædike om: først at søge Guds Rige. Vi holde den Hellige Skrift høit i Ære, men omgaaes den paa en besynderlig Maade. Naar en Eed fE skal være ret høitidelig, saa sværge vi ved at lægge Haanden paa den Hellige Skrift – der forbyder at sværge. Naar En, først, efter længe at have søgt, har faaet sig det Endelige betrygget, saa sværger han ved at lægge Haanden paa den Bog, der byder først at søge Guds Rige. Og dette ansee dog vi Mennesker for Ædruhed, dette først at betrygge det Endelige; jeg gjør mig ikke bedre.

Ja i Sandhed, ved alvorligt at prøve mig selv har jeg maattet gjøre den Tilstaaelse: at dersom jeg blev samtidig med En, hvis Liv udtrykte, at han først søgte Guds Rige, altsaa udtrykte det Ubetingede, og at han ubetinget forholdt sig til det Ubetingede, eller at han var »Aand«, tabt, fremmedgjort for, afdød fra alle timelige, endelige, jordiske Hensyn: jeg kunde ikke holde ud med ham, det vilde hvert andet Øieblik løbe af med mig, saa jeg fristedes til at kalde ham en Beruset, han den eneste Ædru.

Thi Sagens sande Sammenhæng er dette. Alle vi Mennesker, vi ere alle mere eller mindre berusede. Men det er med os som med en fuld Mand, der ikke er aldeles fuld, saa han har tabt Bevidstheden, nei, han har netop en Bevidsthed om, at han er lidt fuld, og er just derfor opmærksom paa at skjule det for Andre, om muligt for sig selv. Hvad gjør han da? Han søger Noget at holde sig ved, han holder sig saaledes langs med Husene, og gaaer saa rank, uden at svimle – en ædru Mand. Men over en stor Plads vilde han dog ikke vove at gaae, thi saa vilde det blive aabenbart, hvad han nok veed med sig selv, at han er fuld. Saaledes, aandelig forstaaet, med os Mennesker. Vi har en Mistanke til os selv, veed saa smaat med os selv, at rigtig ædrue ere vi ikke. Men saa kommer Klogskaben og Forstandigheden og Besindigheden os til Hjælp, idet vi ved Hjælp deraf faae Noget, vi kan holde os ved: det Endelige. Og saa gaaer vi rank og freidig, uden at svingle – vi ere aldeles ædrue. Men dersom det Ubetingede ubetinget fik Øie paa os – dog dette Blik unddrage vi os, det er derfor vi skjule os i Endeligheden og mellem Endelighederne, som Adam skjulte sig mellem Træerne; eller dersom vi fik ubetinget Øie paa det Uendelige – dog dette forhindre vi os i, det er derfor vi travlt give vort Øie Ærende i Endelighedens Tjeneste: dersom det Ubetingede fik Øie paa os eller vi paa det, saa vilde det blive aabenbart, at vi ere berusede. Saaledes er Sagens sande Sammenhæng. Men i vort Tyvesprog udtrykke vi Mennesker det anderledes, vi paastaae, at vi ere kloge og forstandige og besindige Mennesker, at vi ere ædrue, og at det just er det Ubetingede der vilde beruse os. Det er som naar hiin fulde Mand vilde sige »jeg er ædru; men hvis jeg vilde gaae over en stor Plads, saa vilde den store Plads gjøre mig fuld.« »Men min gode Mand, en stor Plads er jo da ikke Noget man drikker, hvorledes kan man blive fuld deraf; og en Ædru kan godt gaae over en stor Plads uden at blive fuld.« Dette vil sige: den store Plads, eller det at ville gaae over den, gjør det aabenbart, at Manden er fuld; men Manden siger, at det er Pladsen, der vilde gjøre det, at han er ædru. Thi naar man nemlig kniber sig langs med Husene, eller høist gaaer midt ad Veien, naar det er gennem Smaagaderne, hvor Husene dog holde paa En: saa mærkes det ikke, at man er fuld.

Dette er Christendommens Mening. Det er ikke det Ubetingede, der gjør beruset, men det er det Ubetingede, der gjør aabenbart, at vi ere berusede, hvad vi nok selv vide, og derfor klogt holder os ved Endelighederne, kniber os langs med Husene, bliver i Smaagaderne, og aldrig vover os ud i det Uendelige. Og det er Christendommens Mening, at just det Ubetingede gjør ædru, efter først at have gjort aabenbart, at vi ere berusede. O, hvor listige vi Mennesker ere, og hvor listigt vi veed at bruge Sproget! Vi snakke det Sande saa nær efter Munden som muligt; flygtigt hørt er det, som sagde vi det Samme. Vi udelade den lille Mellembestemmelse »gjør aabenbar«, og saa sige vi: det Ubetingede beruser – det er Tyvesproget. Christendommen siger: »det Ubetingede gjør aabenbart, at Du er beruset; og der er kun Eet, som kan gjøre et Menneske ganske ædru: det Ubetingede.«

Da Apostlene taledede første Pintsedag, aldrig vare de mere ædrue end just den Dag, ganske udtrykte deres Liv det Ubetingede, og at de ubetinget forholdt sig til det Ubetingede, ganske vare komne til sig selv i Selverkjendelse for Gud som Intet, det er, som blot Redskab i hans Haand, tabte for og frigjorte fra ethvert Hensyn, udbrændte til Aand, ganske ædrue – men Spotten sagde: »de ere fulde af sød Viin«; og den kloge, forstandige, besindige blot menneskelige Betragtning maatte sige: de ere berusede.

At blive ædru er: at komme sig selv i sin Forstaaen, sin Erkjenden saa nær, at al Ens Forstaaen bliver Handling.

Den blot menneskelige Betragtning er naturligviis atter her af den aldeles modsatte Mening, at dette just er Beruselse, hvorimod det er Ædruhed, hvad den Kloge, den Forstandige, den Besindige gjør, at passe paa, at man da holder sin Forstaaen, sin Erkjenden paa en passende Afstand sig fra Livet, eller sit Liv paa en passende Afstand fra den, og ikke lader den saaledes faae Magt over En – »Sligt kan kun en Halvgal, en Beruset falde paa.« Thi at »erkjende« det er Nydelse; og ingen Forstandig, ingen Dannet ønsker at være

uvidende om, hvad det Rigtige er, han vilde blive fornærmet, hvis Nogen paaduttede ham, at han ikke veed det – men at gjøre derefter det er Anstrengelse. At »forstaae« det er Nydelse, ogsaa dette, at forstaae, at vide Beskeed om, hvor listige og underfundige vi Mennesker ere, hvorledes vi alle vide at tale om det Gode – ingen Dannet vilde finde sig i, at han skulde være uvidende herom, ikke selv formaa at fremstille det dybt og træffende; thi det at forstaae, ogsaa Underfundighedens Hemmeligheder, er Nydelse. Men nu selv at ville stræbe at være den Redelige, den Oprigtige, den Uegennyttige – nei, det var jo Anstrengelse. Derimod, selv den største, om man saa vil, Anstrengelse i Forhold til at erkjende, at forstaae, den er kun Nydelse, som Jægerens Anstrengelse, Sveed og Møje for at fange Dyret, som Fiskerens Udholdenhed er Nydelse; men at gjøre efter hvad man erkjender, hvad man forstaaer, det er Anstrengelse.

Derfor have vi Mennesker, listige som vi altid ere det i Forhold til Gud og gudelig Sandhed, vi have rettet hele vor Opmærksomhed paa det at forstaae, at erkjende, vi lade som var det deri Vanskeligheden stak, og som om det da naturligviis fulgte af sig selv, at naar vi blot forstode det Rigtige, saa følger det udenvidere af sig selv, at vi gjøre det. O, sørgelige Misforstaaelse, eller listige Paafund! Nei, uendeligt længere end fra den dybeste Uvidenhed til den klareste Forstaaen, uendeligt længere er der fra den klareste Forstaaen til at gjøre derefter, ja, der er i det første Tilfælde kun Grads-Forskjel, i det andet Væsens-Forskjel. Al min Arbeiden i Retning af at erkjende berører slet ikke mit Liv, dets Lyster, dets Lidenskaber, dets Selviskhed, lader mig aldeles uforandret – min Handling forandrer mit Liv. Hvor meget derfor end en tidligere Tid i Christenheden kan have feilet, christeligt havde den dog, sammenlignet med vor Tid, uendelig Ret, naar den strax oversatte det Christelige i Handling, hvilket er den egentlige christelige Eenfoldighed. Thi ogsaa derom tales jo i vor Tid, om at Fremstillingen af det Christelige ikke skal være kunstlet, høitrvænde, men eenfoldig – og derom strider man i Tanke-Udveksling, man skriver Bøger, det bliver en egen Videnskab, maaskee faaer man det endog gjort til et Levebrød og bliver Professor deri, men glemmer eller udelader, at det egentlige Eenfoldige, den sande eenfoldige Fremstilling af det Christelige er – at gjøre det.

Dog at gjøre det, det er Anstrengelse, en Anstrengelse som Dødens Kamp, da det er at afdøe; men at fremstille det Christelige det er Nydelse. Og ved at »gjøre det Christelige« vil Du tillige miste Menneskenes Venskab, maaskee endog reise deres Forfølgelse, hvad Under vel, hvor skulde Levende, der med hele deres Sjel hænge ved dette Liv og hvad dets er, roligt finde sig i at en Afdød er med! Ved derimod blot at fremstille det Christelige (især da naar Du tillige sikker Dig at have Profit deraf, saa Du bliver aldeles populair, ganske forstaaet ved Hjælp af – Profiten, Du har) vil Du endog kunne gjøre stor Lykke blandt Menneskene. Thi – o, at jeg havde en Stemme der kunde høres, og gid jeg kunde give den Betydning som en Døendes, og at det Udsagte kunde blive ved at lyde, det er saa afgjørende! – i Mulighed er det Christelige let; og blot fremstillet, altsaa holdt i Mulighed, behager det Menneskene: i Virkelighed er det saa svært; og udtrykt i Virkelighed, altsaa som Handling, hidser det Menneskene mod Dig. Hvor ofte er jeg ikke kommet tilbage til dette Punkt! Naar Du seer en Taler, der blot med nogen Gave fremstiller, men heller ikke mere, fremstiller det Christelige, altsaa i Mulighed: han bliver æret, anset, elsket, fast forgudet af Menneskene. Hvor nær ligger det ikke at slutte saaledes: hvis nu ovenikjøbet hans Liv udtrykte det, hvorledes vilde han da ikke blive elsket – o, Kjere, lad ham vel vogte sig derfor. »Det er saa rørende«, siger man, »at høre Den eller Den rørende fremstille fE Armod« – men lad ham dog vogte sig, at han ikke selv forarmes ved denne Tale. Nei, hvis det endog kunde lykkes ham at blive en riig Mand, i besiddelse af, om muligt, alle jordiske Goder ved denne rørende Tale om Armod: Høistærede, De har truffet det, truffet Bladenes, Publikums, Menneskehedens Smag. »Hos ham er man saa tryk, Rørelsens Nydelse saa betryggende, vi forstaae hinanden« – at det er Rigdommen det kommer an paa!

Og Dette, just Dette forstaaer den Forstandige, den Kloge, den Besindige, derfor er han – han er ædru – saa forsigtig, at befæste et svælgende Dyb mellem sin Erkjenden, sin Forstaaen, som han fremstiller og sit Liv; thi han er ædru.

Men Christendommen siger: han er beruset, han bevarer sig i Beruselsen, da han gyser for Følgen af at blive ædru blot een eneste Dag. Og som en beruset Mand ikke veed hvad han selv gjør, saa veed han den Kloge, Forstandige, ei heller hvad han gjør, at det er til hans egen Fordærvelse, at han saaledes udvikler sin Erkjenden, sin Forstaaen; thi som en ædru Mand har sagt: et Menneske er stolt af sin Erkjenden og betænker ikke, at det er efter den han skal dømmes. Jo mere En har forstaaet, jo bedre han har forstaaet det, jo strengere Dom, at han ikke har gjort det, jo strengere Dom, naar engang Evigheden vil tvinge ham til at blive ædru. Men ædru er han sandeligen ikke, saa lidet som En er det, fordi han med stor Klogskab nøiagtigt veed at beregne, hvad han behøver for at sikre sig at være i den Tilstand, at Bevidstheden ikke forstyrrende vaagner. Han udvider sin Erkjenden, sin Forstaaen; deri er da, mener han, Intet som ligner Beruselse. Han værger sig mod sin Erkjenden; uhyre klogt veed han at værge sig mod sin Erkjenden – deri er da vel ikke Noget, mener han, som tyder paa Beruselse. Men hvorfor værger han sig mod sin rigtige Erkjenden? Hvorfor? Fordi han i Grunden veed, at den vilde gjøre ham det aabenbart, at han er beruset, hvad den vil gjøre, naar engang Evigheden vil hindre ham i at kunne værge sig mod den.

Sagens sande Sammenhæng er dette. Der er i ethvert Menneske en Evne, Erkjendelsen. Og ethvert Menneske, den meest Vidende, den meest Indskrænkede, er i sin Erkjenden langt forud for hvad han er i sit Liv, eller for hvad hans Liv udtrykker. Dog beskjeftiger dette Misforhold os Mennesker mindre. Erkjendelsen derimod sætte vi stor Priis paa, og stræbe alle at udvikle hver sin Erkjenden mere og mere.

»Men« siger den Forstandige »det man maa passe paa er, hvilken Retning Ens Erkjenden tager. Dersom min Erkjenden vender sig ind ad, mod mig selv, dersom jeg ikke passer paa at forhindre dette, da er Erkjenden det meest Berusende, Veien til aldeles at beruses; thi da afstedkommes der en berusende Forvexling mellem Erkjendelsen og den Erkjendende, saa den Erkjendende selv vil ligne, vil være det Erkjendte. Og dette er Beruselse. At det er saa, vil Du snart opdage. Thi vender Din Erkjenden sig saaledes, og giver Du efter, da vil det snart ende med, at Du kommer tumlende som en Beruset ind i Virkeligheden, styrtende Dig hensynsløst i hensynsløs Handlen, uden at Forstanden og Klogskaben har faaet Tid til at tage de behørlige Hensyn til, hvad der er klogt, hvad der er fordeelagtigt, hvad der lønner sig. See derfor advare vi, ædrue, ikke mod Erkjenden, ei heller mod at udvide sin Erkjenden, men mod at lade Din Erkjenden tage Retningen ind efter, thi saa er den berusende.« Dette er Tyvesproget. Det hedder, at det er Ens Erkjenden, der, ved saaledes at tage Retningen ind efter, beruser, istedetfor at den just saaledes vilde gjøre det aabenbart, at man er beruset, beruset i Vedhængen ved dette jordiske Liv, det Timelige, det Verdslige, det Selviske. Og det er det man befrygter, medens man giver Erkjendelsen Skyld for at være det Berusende. Man frygter, at Ens Erkjenden, vendt mod En selv ind ad, skal belyse Tilstanden i Beruselse derinde, skal belyse, at man helst vil blive i denne Tilstand, skal rive En med sig ud af denne Tilstand, og med Følgerne af et saadant Skridt gjøre En det umuligt at slippe tilbage i den elskede Tilstand i Beruselsen.

Christendommen derimod siger, at just det, at Ens Erkjenden vender sig mod En selv ind ad, at det just gjør ham ædru, at kun Den er ganske ædru, hvis Forstaaen, hvis Erkjenden er Handlen, at der derfor ingenlunde behøves at anvendes saa meget paa at udvikle sin Erkjenden, naar der blot passes paa, at den faaer Retningen ind efter, at det er Underfundighed, at hele Opmærksomheden og al Kraften henvendes paa at udvikle sin Erkjenden, at En med en kun ringe Erkjenden men indadvendt og saa forvandlet til Handling er ædru, og at En med den største Erkjenden men vendt modsat er aldeles beruset.

En i denne Henseende sagkyndig Dommer har sagt, at det var sjældent man saa Nogen skrive ydmygt om Ydmyghed, tvivlende om Tvivl o: s: v: Dette vil sige, det er sjældent at finde en Fremstilling, om hvilken det gjælder, at Fremstillingen er det Fremstillede, at saaledes, for at tage eet af hans Exempler, Tvivlen meddeles i en tvivlende Form, hvad Grækerne gjorde, medens man i vore Tider blev – hvor tilforladeligt! – Professor, Ridder, gift paa som Troeslære at meddele til troende Tilhørere »Tvivlen om Alt«. Men endnu sjældnere end en saadan Fremstilling, der er det Fremstillede, endnu sjældnere, at Ens Forstaaen er Handling, at det, at man har forstaaet, hvad der skal gøres, udtrykkes derved, at man – ædle Eenfold! – at man gjør det!

Nei, der er dog Intet svigefuldere end dette menneskelige Hjerte, og aldrig viser det sig maaskee tydeligere end ved dette Misforhold mellem vor Forstaaen og vor Handlen. Skal der dømmes meget strengt derom, maatte Paastanden lyde paa, at vi ere alle Hyklere. Apostelen er mildere, han siger kun, at vi ere berusede – men vi Kloge, Forstandige, Besindige, vi sige: lige tværtimod, vi ere ædrue, det er Apostelen der er beruset. Eller er det ikke Beruselse at lade Erkjendelsen faae en saadan Magt over sig, at den styrter over En selv og derved – »gjør det aabenbart, at man er beruset« – og derved river En ud i de yderligste Afgjørelser, saa man, istedetfor ædru at have Nydelse og Glæde af sin Forstaaen, snarere maatte forbande sin Forstaaen, der gjør En ulykkelig, ganske som En kan blive det ved i beruset Tilstand at vedgaae Noget, han ædru aldrig havde tilstaaet. Ganske sandt, naar det forstaaes omvendt: den Forstandige er rigtignok saaledes ædru, at han ikke vil tilstaae, at han er beruset, hvad han dog er. Men altsaa, for at blive ædru i Sandhed, er det den første Betingelse at tilstaae, at man er beruset.

Thi ganske ædru er efter Christendommens Mening kun Den, hvis Forstaaen er Handling. Saaledes skulde det være. Din Forstaaen skal strax være Handling. Strax! Ak, saaledes er det ikke med os Mennesker! Naar vi have forstaaet Noget, saa varer det dog syv lange og syv brede, inden der følger en Handling, eller inden Gjengivelsen er Handling. Men i det rette Forhold følger Handlingen strax, og just derfor er saa Gjengivelsen nøiagtig, heel og fuld Din Forstaaen. Følger Handlingen ikke strax, saa forvandskes denne Handlingens Gjengivelse af Din Forstaaen. Ak, saaledes er det med vore Handlinger! Hvorledes ligne disse vor Forstaaen? Mon som Klangfiguren, Du frembringer ved Buens Strøg? Mon som det tro Aftryk af et Billede? Nei, som Klatpapiret ligner den Skrift, ved hvilken det har ligget.

Saa har da En forstaaet, hvad han mener vil gavne hele Menneskeslægten; og maaskee har han Ret. Det er en Strenghed, som er fornøden; han forstaaer det saa tydeligt, at kun Strenghed kan frelse, saa tydeligt, at han saa ogsaa har Mod til at være streng mod Alle – een undtagen, sig selv: er dette at være ædru? Ja den blot menneskelige Betragtning er vistnok af den Mening; hvis ellers hans Foretagende lykkes ham, og han ikke kommer galt fra det, saa seer man deri hans Besindighed og Ædruhed, at han vidste at styre denne frygtelige Tanke saaledes, at Alle bleve saarede paa den, kun han ikke. Christendommen derimod mener, at han er beruset, at han havde været ædru, om han, strax han havde forstaaet dette om Strenghedens frelsende Magt, strax havde vendt sig mod sig selv.

Saa er der En, der har forstaaet noget Sandt, forstaaet det, o, det staaer for ham saa levende, saa overbevisende, med en Veltalenhedens Magt, at han synes han maatte kunne overbevise hele Verden derom – og det gjør han ogsaa; og det lykkes ham, han overbeviser en heel Samtid om Selvfornegtelsens seierrige Glæde. Dog var der Een, han ikke overbeviste: sig selv. Han svingede forkeert fra sin Forstaaen, eller fra at

forstaae, ikke til Handling men ind i Digter- eller Taler-Fremstilling. I det Øieblik da det stod saa levende for ham, saa uimodstaaeligt, at Selvfornegtelse er den seierrige Glæde, i det Øieblik var der just en lille Selvfornegtelse fordret af ham. Havde han handlet her – maaskee var hele Veltalenhedens Mesterværk om Selvfornegtelsens seierrige Glæde aldrig blevet til, men Selvfornegtelsen! Nu derimod blev Mesterværket til – det var rigtignok ikke Selvfornegtelse. Er dette at være ædru? Den blot menneskelige Betragtning er vistnok af den Mening; »thi« siger man »om ogsaa Een ikke selv gjør det, naar han kan vinde Tusinder: det er dog vel Hovedsagen!« Christendommen mener, at denne Ene det var Hovedsagen, at hiin lille Selvfornegtelsens Handling, som udeblev, at hvis den var kommet, og strax, og fuldt gjengivende hans Forstaaen, at det havde været at være ædru.

Lad mig tage endnu et Exempel. Der var en Tid, da Kunsten forsøgte sig i at fremstille Verdens Frelser, Jesus Christus. Det var vistnok en Misforstaaelse; thi saaledes lader han sig da umuligt fremstille, da hans Herlighed er den usynlige, den inderlige, og han, Modsigelsens-Tegn – hvilken Modsigelse at ville male dette! – skjult i modsat Udvortes. Altsaa Kunsten vil forgyves forsøge sig derpaa. Men hvad om Ordets Kunst forsøgte sig derpaa? Tænk Dig da et Menneske grebet af disse Indtryk, og han vil nu opdrive Alt hvad Sproget formaaer for at fremstille Verdens Frelser. Men dertil maa han have Ro, siger han, en Omgivelse der kan begunstige dette Arbeide; og han maa være uforstyrret af Alt, siger han, og fremdeles, om muligt, understøttet af Alt, hvad der kan tjene til at holde ham i Stemning. Saa vælger han i en yndig Egn den deiligste Omgivelse, og han forskjønner sig det Alt med Kunst og med Smag, og aldrig har der været lokket saaledes for nogen Digter som for ham – men det er jo ogsaa den betydningsfuldeste Opgave. Berømt er han allerede iforveien, beundrende seer man op til ham, beundrende imødeseer man Mesterværkets Tilblivelse, og Bladene har allerede bebudet det, samt forudbetalt en Deel af Beundringen – men det er jo ogsaa den alvorligste Sag. Er dette at være ædru? Den blot menneskelige Betragtning er vistnok af den Mening, Du hører det jo af Bladene, Du seer det jo paa Alles Deeltagelse for dette Foretagende, der formodentlig fuldkomment vil kunne erstatte os, at vi ikke have været samtidige med Christus, hvad vi vel ogsaa af andre Grunde ere i een Forstand vel tjente med, hvor meget end Præsterne forsikkre, at det – uforklarligt! – er deres hedeste Længsel at have været samtidige med ham. Men Christendommen er af den Mening, at dette er Beruselse, at end den mindste Selvfornegtelse er at være ædru i Sammenligning med denne Beruselse. Thi Christendommen mener, at det at være ædru er, at Din Forstaaen er Din Handling, at som Tempelskatten betaltes i en egen Mønt, at saaledes Din Forstaaen bestandigt gives ud som Handling, varm og fuld og heel, strax fra første Haand, strax som Du har forstaaet Noget.

»Men saaledes at blive ædru, det er jo frygteligt, der er jo slet intet Begeistrende deri.« »Hvorledes« vil Christendommen svare »vare Apostlene da ikke begeistrede; var Martyrskaren det ikke, Oldingene, der da først ret følte sig begeistrede og bleve som Ynglinge igjen, unge Piger der da just lærte Begeistring! Men forresten, det er som man tager det. For Den, der er vant at begeistres af Viin, for ham synes det ikke begeistrende, at han skal drikke Vand – men hvis der nu dog er Begeistring i denne Vanddrikken! For Den, hvem det Begeistrende er Nydelse, for ham synes det ikke begeistrende, at Selvfornegtelse skal være det Begeistrende – men dersom der nu dog er Begeistring i denne Selvfornegtelse! For Den, hvem Forholdet til Gud skulde, efter hans Mening, betyde at faae Alt af Gud, for ham er det ikke begeistrende, at Forholdet til Gud er at forsage Alt – men hvad er dog saligt (altsaa meest Begeistrende): ved Guds Hjælp at kunne faae Alt, eller at maatte men ogsaa ved Guds Hjælp at kunne undvære Alt! Det i Sandhed Begeistrende er jo dog ikke Gaverne men Gud; men i første Tilfælde kan Du saa let see feil af Det, Du faaer (og dette er jo det mindre Begeistrende) i andet Tilfælde nødsages Du til ene at see paa Gud – det meest Begeistrende.«

* *

M: T: at blive ædru det var Opgaven; og »Alvoren« er dette: hvorledes seer Virkeligheden ud, hvor ere vi?

Hvor ere vi? Hvilken er Tilstanden i Christenheden? At sige det er ikke vanskeligt, vanskeligere at forandre den.

Vi have faaet det Endelige og det Uendelige, det Evige og det Timelige, det Høieste og det Laveste til at løbe saaledes sammen, at det er umuligt at sige, hvilket der er hvilket, eller, Tilstanden er en uigjennemtrængelig Tvetydighed, – ikke er det saa vanskeligt i den meest tilvoxede Urskov at hugge en Udsigt igjennem, som det er vanskeligt at faae Idealerne til at skinne ind i denne Tvetydighed, hvor Alt er skummelt, hvor vi leve sikrede mod Idealerne ogsaa derved, at der har skudt sig en forstandig Betragtning mellem dem og os, saa vi forstaae hinanden i enhver Stræben for et Høiere – der bringer Fordeel, men vilde finde en virkelig høiere Stræben, der giver Afkald paa Fordelene, at være af alle latterlige den latterligste »Overdrivelse«.

I Blade, i Bøger, paa Prædikestole, fra Kathedere, i Forsamlinger er der en Høitidelighed, en Vigtighed og en Vigtighed, som dreiede Alt sig om Aand, om Sandhed, om Tanke. Maaskee gjør det det ogsaa, maaskee.

Men maaskee dreier dog Alt sig om Levebrødet, om Carrieren, maaskee. Er det Levebrødet, Carrieren, der begejstrer den theologiske Candidat, eller er det Christendommen? Man veed det ikke. Han tager Levebrødet, han forsikkrer, at det er Christendommen. Er det Levebrødet, Carrieren, der begejstrer Candidaten, eller er det Videnskaben? Man veed det ikke. Han tager Levebrødet, bliver Professor, han forsikkrer, at det er Videnskaben. Er det Subscribenttallet, der begejstrer Bladskriveren, eller er det Sagen? Man veed det ikke. Han sanker Subscribenterne til Bunke, han forsikkrer, det er Sagen. Er det Kjerlighed til de Mange, der bevæger Een at stille sig i Spidsen for Mængden? Man veed det ikke. Han tager Fordelen af at staae i Spidsen for denne Magt, det seer man, han forsikkrer, at det er af Kjerlighed.

Og under alt Dette opretholdes af yderste Magt, at Christendommen er til, at vi endog ere Alle Christne, saa Christendommen vel aldrig har staaet saa frodig i Væxt. Hvoraf beviser man da, at Christendommen er til? Mon deraf, at der er 1000 Præster? Fortræffeligt, saa er da dermed ogsaa beviist, at det ikke er som hidtil antaget, at den Stundesløse er latterlig, nei han har Ret, naar han beviser, at han har mange Forretninger, beviser det deraf, at han holder 4 Skriverkarle! Og Forholdet er endog her et andet. Thi de 4 Skriverkarle er dog ikke noget Modbeviis mod, at han har mange Forretninger; men de 1000 Præsters Tilværelse er snarere et Modbeviis mod, at Christendommen er til, end et Beviis derfor. Thi hvad beviser den? Den beviser, at der er 1000 Levebrød, hverken mere eller mindre. Er dette Christendom? Eller skal dette hjælpe Christendommen ind i Verden? Mon ikke snarere det Modsatte? Thi Menigheden er ogsaa klog. Præsten kan declamere, græde, slaae i Prædikestolen, »forsikkrer« – ja, tag det der, om Menigheden derfor faaar Indtryk af Christendom. Nei, Menigheden siger ganske tørt, uden Taarer: det er hans Levebrød. En eneste Handling, i sand Selvfornegtelse og Forsagelse af Verden, er uendelig mere Opvækkelse og mere Christendom end 1000 eller 10000 eller 100000 eller 1 Million Præster, dersom de holde det hen i Tvetydighed, hvilket der er hvilket, om det er Levebrødet, Carrieren, Fordelene, der begejstre, eller Christendommen; dersom de holde det hen i Tvetydighed, thi dersom de ligefrem sige, at det er det Første, saa gjøre de ikke Skade.

»Men er det da maaskee Din Mening, at et Menneske kan leve af Luften, eller mener maaskee Christendommen, at det er utilladeligt at arbeide for sit Udkomme?« Paa ingen Maade, ikke i fjerneste Maade. Derimod er det Christendommens Mening, at et Menneske kan og skal holde det ud fra hinanden, aabenbart, hvor det er han arbejder for sin Fordeel, og hvor for Sag, Idee, Aand, det Høiere, og at han for ingen Priis maa lade dette løbe sammen eller ud paa Eet, dette, som, uendelig, er det meest Forskjellige, det uendelig Forskjellige, det himmelvidt Forskjellige. Christendommens Mening er, at det at søge tillige sin Fordeel – ved at tjene Sandhed, at det at søge tillige sin Fordeel – ved at virke for Idee: at det er Vrøvl, og Veien til Hyklerie, da det Sidste er uendelig høiere end det Første, og det hverken er Sandheden eller Ideen, der trænger til, at jeg faaar et Levebrød og gjør Carriere, men ene og alene mig. Christendommens Mening er, at »Forsikkringer« er den nederdrægtigste Opfindelse af Løgnens Fader, at der i Forhold til at stræbe for et Høiere kun gives een Art Forsikkring: at mit Liv udtrykker det – og saa behøver jeg ikke at forsikkrer; at i modsat Tilfælde mine Forsikkringer ere Vrøvl og Veien til Hyklerie.

»Men naar Du taler saaledes, glemmer Du Præstens Værdighed.« Hans Værdighed! Visseligen jeg skal ikke træde hverken Hans Vel- eller Hans Høiærværdigheds Værdighed for nær, jeg ønsker, at hvad Værdighed, der redeligt og ærligt tilkommer ham, redeligt og ærligt maa tilmaales ham, dog ikke heller mere. Men atter her er hiin Tvetydighed. Der gives to Arter Værdighed. Naar en Mand lever ustraffelig iblandt os, kan han fordre at behandles med Agtelse. Er han maaskee tillige særligt begavet, og benytter dette sit Talent med Flid og Dygtighed, derved erhvervende sit Udkomme, saa kan han siges at have Værdighed. Saaledes fE en Skuespiller. Derimod er der et ganske andet Begreb af Værdighed, hvilket egentligen er kommet ind med Christendommen. Der var engang da Christendommen forkyndtes af Apostle. Dog dette ville vi lade udenfor. Men der var en Tid, da den forkyndtes af Sandheds-Vidner – da var der intet Levebrød, som da overhovedet Christendommen (ubegribeligt!) er kommet ind uden at have Levebrød til Hjælp. En saadan Christendommens Lærer, han havde Krav paa en egen Art Værdighed, det var hans Liv, der berettigede. Men see det er dette Begreb af Værdighed, som Præsterne endnu bestandigt skele efter, medens dog deres Liv er blevet lige det modsatte af hine Herliges, og Christendoms Forkyndelse, aldeles verdsligt, blevet ligesom enhver anden verdslig Carriere og Næringsvei. Og dette Begreb af Værdighed tilkommer dem ikke. En Præst i vor Tid kan med Sandhed ikke gjøre Fordring paa anden Værdighed end enhver anden Mand i sit Fag i Forhold til Duelighed. Er det en udmærket Prædikant, vel, saa tilkommer ham samme Værdighed som fE den udmærkede Læge, Kunstner, Skuespiller o: s: v:; den maadelige rangerer med den maadelige; Ordinationen kan ikke personligt gjøre Udslaget, thi naar den ordinerede Mands Liv er aldeles verdsliggjort, saa kan han ikke personligt beraabe sig paa at han er ordineret, snarere maatte saa Skuespilleren Lægen, Kunstneren o: s: v: med Billighed kunne fordre ogsaa at blive ordineret. Saaledes er Forholdet midt i Christenheden, hvor man endnu stundom betvivler, om en Skuespiller kan begraves i christen Jord, medens der aldeles ingen Tvivl er om, hvorvidt Præsterne kunne begraves i christen Jord.

»Men dette vil jo forvirre Alt?« Aldeles ikke. Mig synes Sagen ganske simpel. Jeg mener som saa. Ydmyg for Gud, forresten barnlig glad og fornøiet, er jeg fuld forvisset om, at det er den ærligste Sag af Verden, at en Mand arbejder for sit Udkomme. Saa vil jeg gjøre det. Jeg vil, frimodig for Gud og med god Samvittighed, tjene mit Brød fE ved at forkynde Christendom. Men, men, men min Menighed skal ikke kunne faae Anledning til, underhaanden at lade mig forstaae, at det er mit Levebrød, thi agter jeg selv ligefrem at sige,

saa freidig og tillidsfuld at det skal være en Fornøjelse: det er mit Levebrød; det er ikke for Christendommens Skyld, at jeg har faaet et Levebrød, det er for min Skyld. Sandeligen, det er slet ikke farligt, at Menigheden faaer at vide, hvad den dog veed, at jeg ogsaa er et Menneske, der behøver Noget at leve af. Ei heller er det farligt, at Menigheden faaer at vide, hvad Sandhed er, at jeg ikke er saa stærk i Troen, saa levende i Aanden, at jeg kunde udholde (hvad unegteligt var Christendommen det kjereste) i Armod at forkynde Christendom. Det er slet ikke farligt, at Menigheden faaer at vide, hvilket der er hvilket. Nei, nei, det er ikke blot ikke farligt, det er den eneste Vei til Sandhed og Frelse og Christendom. Det Farlige er, hvis jeg fornemt lader haant om Levebrødet – medens jeg skjult passer nøie paa det; thi er jeg saa fornem, saa stærk, nu saa skal jeg udtrykke det derved, at jeg undværer det. Det Farlige er, at jeg omklæder mig [med] en Høitidelighed og Værdighed, at det er for Christendommens Skyld – som var det den, der behøvede, at jeg fik et Levebrød, gjorde Carriere, som ikke snarere jeg behøver en Indulgents af Christendommen, at jeg saaledes gjør min Forkyndelse til Levebrød; det Farlige er, at jeg omklæder mig med denne Høitidelighed og Værdighed, medens dog Menigheden leer i Haanden af mig, og meget godt forstaaer Sammenhængen, eller rettere, hvilket der er hvilket. Kort og godt, om det at det er mit Levebrød, om det, christelig, betydede, at jeg er en Pialt – hvilket dog er en uhyre Usandhed: nu vel, farligt er det aldrig, at saa Menigheden faaer at vide, at jeg er en Pialt. Det Farlige, hvis jeg var en Pialt, er, at Menigheden ikke, officielt og ligefrem, fik det at vide. Og hvordan man vender og dreier det, aldrig var Den en Pialt, der havde Mod og Behjertethed til at vedgaae, jeg er det. Nei, det Menneske man ret egentligen maatte kalde en Pialt, ham vil Du allersnarest finde skjult i Høitidelighedens og Værdighedens Pialter.

I, ærværdige Skikkelser, I, hvem Christendommen rørte og bevægede, saa den og I overvandt Eders Sind, at I besluttede og holdt, i Armod, i Fornedrelse at forkynde Christendom, den sande Forkyndelse – ikke trænger jeg mig frækt ind i Eders Tal, nei jeg staaer langt, langt borte, bøiet i Ydmyghed, dog forresten barnlig glad og fornøiet, frimodig, med god Samvittighed. Men Eet skal jeg aldrig gjøre, jeg vilde gjøre mig en Samvittighed deraf, og gjorde jeg det, jeg vilde ogsaa have gjort mig eller faaet en Samvittighed deraf, en ond Samvittighed at bære paa – jeg skal aldrig besvige hvad der rettelig tilkommer Eder, det skal med Guds Bistand just lykkes mig, at belyse Eders Herlighed, o, I ærværdige Skikkelser, at belyse den – paa min Bekostning! Jeg skal aldrig lade det løbe ud paa Eet og sige, som man gjør nutildags: Læren, det Objektive er jo Hovedsagen, om det tillige er mit Levebrød, min Carriere, om Een gjør det gratis en Anden for Penge og Rang, Een i frivillig Armod en Anden i blomstrende Næringsvei, Een for Offer og Accidentser en Anden offret, det gjør hverken fra eller til, Læren er og bliver jo den samme. O, Afskyelighed og Løgn! Afskyelighed! Just Det, som egentlig er det afgjørende, just Det, har man faaet Opmærksomheden ledet bort fra; eller er der vel Nogen, som ikke i sit Hjerte veed, veed med sig selv og veed det med alle Andre, at det, just det gjør et Menneske den uendelige Forskjel, om han skal have Fordeel af sin Stræben eller lige det Modsatte! Og Løgn! Thi det er ikke sandt, at det er og bliver den samme Lære, i det ene Tilfælde er nemlig Forkyndelsen Læren, den samme Lære, der er, og i Forkyndelsen bliver Sandhed; i det andet Tilfælde gjør Forkyndelsen denne samme Lære til en Usandhed – saa bliver dog virkelig ikke Læren den samme.

Men for atter at vende tilbage til Begyndelsen paa denne sidste Udvikling: vor Tids Tilstand er just den, at have faaet det Uendelige og det Endelige, det Høieste og det Laveste til saaledes at løbe sammen, at Tilstanden er en uigjennemtrængelig Tvetydighed. Saa det vel gjøres fornødent at blive ædrue for at komme ud af denne Beruselsestilstand.

Langt fra Meningen er dette Profane, naar der tales om at Menighederne maaskee ønske at spare Noget paa Præsterne, knibe af deres Indtægter: o, Elendighed! Dersom jeg maatte raade, vilde Følgen blive, at man satte en Ære i langt rigeligere at lønne dem. Derimod maa denne Fordring paa »christelig Værdighed« den maa bort, hvis der skal være Sandhed deri. Eet af To: enten anstrenget Liv, anstrenget i Selvfornegtelse og Forsagelse, anstrenget ved i »Virkelighed« (ikke ved Declamationer indenfor 17 Sandsebedrag i stille Timer) at vidne for Sandhed og mod Løgn – og saa Fordring paa christelig Værdighed; eller de milde Former, at en Præsts Liv ikke er mere anstrenget end enhver Andens, og saa Afkald paa den christelige Værdighed; begge Dele forenede er en Usandhed. Dette vil ogsaa blive Enden paa Sagen. Enhver dygtigere Præst vil vist ogsaa selv see det, enhver Yngre vist finde det i sin Orden og være villig til at gaae ind derpaa. Om der skulde være Een eller Anden, der var kommet kun altfor langt hen i den usande Værdighed og Høitidelighed, saa han ikke godt kunde beslutte sig til at gjøre Indrømmelsen, men hellere vilde holde Alt hen, hvad, i et for Christendommen saa kritisk Øieblik som dette, maaskee kunde have de farligste Følger: det bliver saa hans Sag.

Men dette vil blive Enden paa Sagen, at vi ædrue maae komme til at gjøre Tilstaaelsen om, hvor vi ere, og hvor Christendommen er. Man forklarer, at Christendommen er en »Lære«, og saa fortæller man, at »denne Lære« har omskabt Verdens Skikkelse. O, vi Daarer, eller vi Listige; nei aldrig har nogen Lære – betjent af, hvad der tynger og endeliggjør, Rangspersoner og gagerede Embedsmænd – omskabt Verdens Skikkelse, lige saa umuligt som at faae en Drage til at stige ved Hjælp af hvad der trækker den ned, det Tyngende; aldrig har nogen Lære saaledes betjent engang formaaet – og dette er da vel uundgaaeligt, naar der skal være Tale om at omskabe Verden – at reise en Smule Forfølgelse – det vogter de Vedkommende nok sig og den for. Nei, men Christendommen – og dette er det Afgjørende, som gjør denne Lære til noget Andet end en Lære – blev betjent af Sandheds-Vidner, der, istedetfor at have Profit og enhver Profit af denne Lære, offrede og offrede Alt for denne Lære, Sandheds-Vidner, der ikke, og med Familie, levede af Læren, men levede og

døde for Læren. Derved blev Christendommen Magt, Magt, blev den Magt, der mægtede at omskabe Verden. Saaledes blev den betjent vel henimod 300 Aar; derved blev Christendommen »Magten« i Verden. Der var nu, om jeg saa tør sige, sat en uhyre Drifts-Capital ind; Spørgsmaalet var kun, hvorledes man vilde benytte den. Ak, og allerede nu begynder Tilbagegangen, Bedraget, istedetfor at omskabe Verden begynder man at vanskabe Christendommen. Den verdslige Klogskab hittede paa, at gjøre hine Vidners Liv, deres Lidelser, deres Blod, at gjøre det i Penge, eller i Ære og Anseelse; klogt sparede man sig selv for at lide, men det at de Afdøde havde lidt, det gjorde Forkynderne sig til Fordeel. Og det lykkedes kun altfor godt; der gik mange Aarhundreder, og de godmodige, godtroende Folk mærkede ikke hvad der var skeet, at dem, man hædrede og ærede og lønnede paa enhver Maade, det var ikke de Afdøde, som havde bragt Offrene og faaet Utakken, men et listigt Folkefærd, der tog Takken. Og det blev ved. Og Kløgten blev listigere og listigere i at udfinde nye og nye, sindrigere og sindrigere Former for Bedraget, der forskaaner mig for at lide, og lader mig behændigt have Pengefordelen, fremdeles Æren og Anseelsen af, at Andre ere blevne hudstrøgne, korsfæstede, brændte o: s: v.: Bedragene bleve kløgtigere og kløgtigere. Men uheldigviis blev ogsaa Kløgten til at gennemskue Bedragene større – uden at dog derved er sagt, at denne Kløgt, som gennemskuer Bedragene, er bedre end Bedragerne.

Nei, men Kløgten i at bedrage er truffet sammen med en lige saa stor Kløgt i at gennemskue. Punktum. Dette er Standsningen. De 300 Aars møisommeligt erhvervede Drifts-Capital, den er forbrugt, mine Herrer og Damer; der kan ikke med nye Bedrag pines mere ud af den, thi Klogskaben til at gennemskue Bedragene er blevet netop lige saa stor. Drifts-Capitalen er forbrugt, dette er Status; Standsningen er, dette er Situationen; Christendommen har naaet det Punkt, hvor der maa siges: nu skal jeg altsaa til at begynde forfra; er der da Ingen, hvem jeg kan bevæge, at han kunde overvinde sit Sind og ville forstaae, hvad der er Christendom, at det at forkynde Christendom er at bringe Offer at ville lide. Findes en Saadan, findes der flere Saadanne, saa begynder Christendommen igjen at blive Magt, hvad i mange Tider »denne Lære« ikke har været, hvad den heller ikke blev, om saa endog det at være Christen (ikke blot det at være Præst eller Professor) blev et Levebrød, en verdslig Carriere.

Det er en Standsning. Og for at denne Standsning nu kunde blive Ædruhedens og sand, skulde der passes paa, at det blev tydeligt, at det er en Standsning, at den ikke bliver noget Andet, noget Udvotes, en verdslig Omveltning. Der skulde derfor ikke (thi sandeligen det interesserer Christendommen kun saare lidet, og vilde kun saare lidet tjene dens Sag) fratages nogen Eneste ikke 4 β af hans lovlige Indtægter, ingen af hans Titler og Værdigheder, paa ingen Maade, nei, det skulde blot blive aabenbart og vitterligt, at det ikke er for Christendommens Skyld han har sikkret sig det men at det er for hans egen Skyld, ei heller ved Christendom at han har opnaaet det, da det vilde være Christendom at give Afkald derpaa, og der behøves Christendommens Indrømmelse for at eftertrægte og for at besidde det. Men fremfor Alt skulde der vaages over, at ikke den frygteligste af alle Forvirringer indtræder, at man hitter paa at ville reformere, men vel at mærke saaledes, at det at reformere bliver Nydelse, Profit o: s: v.: istedetfor at det i høieste Forstand gjælder om det at ville reformere, at det er at bringe Offer at ville lide.

Man har villet gjøre det Kunststykke at sige, Christendommen er en objektiv Lære, det er ligegyldigt, hvorledes den betjenes, Læren er Alt. Dette er det der har afskaffet Christendommen. Det er let at forstaae. Der er en existentiell Bestemmelse af det Christelige, som er den ubetingede Betingelse, ellers kan Christendommen ikke anbringes. Det er det: at afdøe. Forsøg det nu. Der kommer da En, som forkynder Christendom – og hvis Levebrød, hvis Carriere det er – han siger til en Mand: »Du skal afdøe – det koster 10rd.« »Hvorledes? 10 Rbd? Til hvem?« »Til mig, thi det er mit Levebrød, min Carriere at forkynde, at man skal afdøe.« Mellem Gud (som fordrer »Du skal afdøe«) og mig, den Enkelte, det sølle Menneske, der nu skal til at bide i det sure Æble og afdøe, anbringes som (Forkyndelsens) Mellembestemmelse et Levebrød, et fedt og godt Levebrød for en Mand med Familie, og Rang med Cancelliraader og Avancement: dette er en Umulighed; Forkyndelsen modsiger sig selv. Om saa hele Menneskeheden vilde tage sig af det, det hjælper ikke, det er en Umulighed, ugjærligt; første, anden, tredje Gang: det er umuligt; lad saa Hammerslaget falde, lad det for evigt være afgjort: det er umuligt. Og da, som bekjendt og let begribeligt, hvad Ens Liv forkynder virker hundredetusinde Gange stærkere end hvad Ens Mund forkynder, saa er denne Art Forkyndelse det længst mulige fra at kunne virke til at føre Christendom ind eller at bringe Nogen til at afdøe, da Forkyndelsens hundredetusinde Gange større Virkning udtrykker: nei, saa langt som muligt derfra, fra at Nogen skulde afdøe, endogsaa det at forkynde at man skal afdøe er blevet en Vei med blandt de flere, de mange, der føre til: »Fryd Dig ved Livet i Dine Dages Vaar, Pluk Glædens Roser, førend de forgaar.« Dette gaar ikke.

Det har man selv mærket. Saa blev Christendommen mild – eller rettere De, hvis Carriere det var at forkynde Christendom, fandt det (i Menneskekjerlighed – for ikke at sige i Selv-Kjerlighed) nødvendigt at gjøre Christendommen maalbar for Kjøb og Salg. Den blev saa blot »Trøst«. En Familie lever i al mulig Nydelse, saa melder der En sig, som forkynder Christendom, og siger: »skulde De ikke have Brug for Evighedens milde Trøst, hvad jeg, uden at rose mine Varer, tør kalde en af Livets største Beqvemmeligheder og Nydelser, hvad der tjener til at formilde Sorgerne og at give Glæderne deres rette Smag – det koster 50rd?« »Det lader sig forstaae.«

Men saaledes at sælge Christendom ud som Trøst uden at forpligte Livet, det er Aflad, Handel med det Christelige.

»Dog« siger Forkynderen »vi prædike ogsaa at man skal leve derefter.« »Kjere, hvad saa end Din Mund prædiker, naar Dit Liv prædiker, at det er Dit Levebrød, Veien til rigeligt Udkomme for Dig og Familie, Veien til verdslig Hæder og Anseelse, saa bliver det egentligen et Spilfægterier med at ville forpligte Andres Liv i Retning af »at afdøe« – thi det, at man skal afdøe, kan ikke med Eftertryk foredrages af En, hvis Levebrød, hvis Carriere det er.«

Og her er igjen Standsningen. Det at afdøe er det Første og det Sidste i Forhold til det Christelige strengt taget. Det udtrykte ogsaa De, som i Christendommens første Tid forkyndte Christendom: de vare Afdøde. Nu er Omvendtheden naaet: det at forkynde Christendom, eller at forkynde, at Christendommen fordrer, at Du skal afdøe, er lige det Modsatte af at afdøe. Dette gaar ikke.

For at det – dersom man da ellers er enig med mig deri, at for at Noget skal kunne gaae, maa der, enten paa den ene eller paa den anden Maade, være Mening deri – for at det skal kunne gaae, maa der først en Tilstaaelse, at denne Christendoms-Forkyndelse, der verdsligt (verdsligt arrangeret, verdsligt normeret, verdsligt garanteret o: s: v:) er Forkynderens Levebrød og Carriere, at den egentligen ikke er Christendom, hvor sandt han saa end forkynder Læren, »den sunde Lære.« Og Feilen er i mine Tanker den (i mine Tanker, thi jeg er kun en umyndig Digter, der, høiest, kæmper for Tilstaaelsen af vor Svaghed; den Myndige maatte dømme ganske anderledes afgjørende om os) Feilen er, at man ikke for længe siden har gjort Tilstaaelsen, at dette Hele med 1000 Præster er ikke egentligen Christendom, men en formildet Lære, sammenlignet med den egentlige Christendom en heel Qualitæt formildet. At derfor en saadan Forkyndelse ikke skulde kunne stifte Gavn, er langt fra Meningen; noget Andet er, at Christendommen for at opretholde sin Majestæt og for at kunne holde Overskuelsen, maa fordre Tilstaaelsen, at Dette ikke egentlig er Christendom.

Der har været Tider, da en saadan Christendoms-Forkyndelse om end ikke var, hvad den aldrig er, ubetinget at prise, dog var mindre anstødelig, i Tider nemlig da Menigheden var mindre vidende, mindre klog paa Forholdet mellem en Stræben for det Uendelige og en Stræben for det Endelige, mindre klog paa, hvad »Forsikringer« egentlig have at betyde. Som Forholdet nu er, kan Christendommens Forkyndere ikke faae Frimodighed og god Samvittighed lige over for den kun altfor vidende Menighed, uden at have gjort vitterligt, hvilket der er hvilket, om det er det Endelige, han vil, eller det Uendelige. Dette »Tillige«, tillige at ville det Uendelige, eller tillige at ville det Endelige, at ville have Munden fuld af Meel og tillige at ville blæse, er ikke blot tillige, men, reent og bart eller ene og alene, Vrøvl. Forsikringer om, at det er det Uendelige man vil, medens man tager det Endelige, hjælpe ikke, skjule ikke, at hiin Viden er i Forkynderen og er i Menigheden; og er den der, saa er det uanstændigt, at dette ikke bliver vitterligt i en Væsens Forandring, ved enten at slippe det Endelige og de endelige Fordele, eller ved at tilstaae, at denne Forkyndelse af Christendom dog ikke egentlig er Christendom. Det er hermed som med Blufærdighed: i Forhold til et ganske lille Barn er Blufærdighed een; saasnart der antages, at Barnet er blevet saa voxent, at det har en Viden, er Blufærdigheden en anden; at ville, efterat en Viden er indtraadt, efterat der saaledes maa antages at være i begge Viden og en Viden med hinanden om, at denne Viden er – at ville efterat Dette er indtraadt, bevare hiin første Art Blufærdighed, vilde ikke blot ikke være Blufærdighed men en yderst fordærvet og fordærvelig Usædelighed. Christendommens Forkyndelse eller dens Forkyndere have længe nok, baade pecuniært og i Henseende til Anseelse, Ære, Titler og Værdigheder, levet af – at der har været De, som offrede Alt for Christendommen. Dette overbeviser ikke mere en vidende Menighed; oprigtigt talt, man kan heller ikke fortænke den deri. Hvor skulde en Modsigelse kunne overbevise, den Modsigelse: at høre En bevise Christendommens Sandhed af, at der har været De, som offrede Alt for Christendom, og at see Forkynderen leve deraf, ved Hjælp deraf i Besiddelse af de forskjelligartede jordiske Goder; det er jo at modbevise Beviset. Det Farlige er, naar Viden er i Menigheden, og Viden i Forkynderen, og Viden gjensidig med hinanden: da ikke at ville ud med Sproget, at ville holde det hen i en høiere, høitideligere Tone, hvis Usandhed man geheimt er vidende om; dette er det Farlige, det Demoraliserende. Menigheden trænger til at faae hiint sande Beviis at see, ikke at jeg lever af, at der har været Folk, som offrede Alt, men at jeg offrede Alt, eller i ethvert Tilfælde (thi jeg, en umyndig Digter, der kun altfor meget hænger ved dette Liv, ogsaa en Kujon, som Digtere gjerne ere det, dog med Mod til at tilstaae det, hvad ikke altid Digtere have, jeg maa blive ved det Lettere) Menigheden trænger til (hvad dog vel baade jeg og Enhver maa kunne præstere) Sandheden, Tilstaaelsen, istedetfor at spises af med Forsikringer, som Intet betyde for klogt Vidende. Og Forkynderen trænger vel ogsaa til, at faae Sandheden sagt, just for dog at kunne gavne en lille Smule. Og sandeligen han kan efter mine Begreber gavne meget, naar han er saaledes sand, tilstaaer, at dette egentligen ikke er Christendom, naar Forkyndelsen skal skaffe ham alt det Jordiske til sig og Familie og endog nogenlunde rigeligt, naar Forkyndelsen skal være hans Carriere i Verden. Altsaa Eet af To, enten gives der virkelig Afkald paa det Jordiske for, bringende Offer og lidende, at forkynde Christendom: dette er den høiere Form; eller man sikker sig det Jordiske, det Timelige, men gjør saa Tilstaaelsen, at denne Forkyndelse ikke egentligen er Christendom. Den første Form har det ene Menneske ikke Lov til at fordre af det andet, han har Lov at fordre det af sig selv. Det Andet har vi Mennesker Lov til at fordre af hinanden; thi Sandhed skal der dog være i det, og Ende maa der dog gjøres paa dette Tvetydighedens Spil med Forsikringer mellem Vidende og Vidende, altsaa Forsikringer, som gives af Dem, der kun altfor meget ere vidende om, hvad Forsikringer har at betyde, og gives Dem, som kun altfor meget ere vidende om, hvad Forsikringer

har at betyde, under Fortielse af det sande Sammenhæng.

Thi disse »Forsikringer«! Fra Slægt til Slægt er det, medens man forblev i rolig Erhverven og Besiddelse af det Jordiske, holdt hen med denne Forsikkring »dersom det fordredes af mig, saa var jeg villig til at forlade Alt, offre Alt for Christendommens Skyld.« Og den Enkelte har, medens han forblev i rolig Erhverven og Besiddelse af det Jordiske, holdt det hen tyve, tredive, fyrretyve Aar, kort et heelt Liv med den Forsikkring »dersom det fordredes af mig, saa var jeg villig til at forlade Alt, offre Alt, for Christendommens Skyld.« Imidlertid har Verden seet en næsten fuldkommen sædelig Opløsning – men ingen af de Forsikkrende fandt, at det nu fordredes af ham, han vedblev blot at forsikke: at dersom.... Altsaa han vedblev at erhverve, eftertragte, besidde det Jordiske; men han var tillige Helt; at det ikke viste sig, var ikke hans Skyld: dersom det fordredes.... han var villig nok; han forsikkrede: at dersom.... Der var i min Ungdom et ungt Menneske, som aldrig drev det til at faae første Examen, men som bestandigt sagde: næste Gang kommer jeg, hvis aarsag vi kaldte ham ikke ved Navn men blot »næste Gang kommer jeg.« Saaledes med Forsikringerne; men det lykkedes længere at holde det hen, end det lykkedes hiint unge Menneske, der blot efter nogle Aars Forløb var gennemskuet.

Dog nu er Forsikkringernes Tid forbi! Tre hundrede Aars udødelige Bedrifter, ja, hvad Under vel, om de have, hvis jeg saa tør sige, opsparet et uhyre Fond, hvorpaa der (om det end altid er Forvirring og Meningsløshed, at Een trækker paa en Andens Heltegjerninger) kunde trækkes ved Hjælp af Forsikringer, trækkes længe, inden det ret blev tydeligt, hvor forvirrende dette er. Men dette Forsikkringernes Fond, dette Valuta, som en Bank for at være Bank altid maa eie, og som her Christenhedens Bank eiede: det er fortæret, mine Herrer og Damer! Istedetfor at kunne trække paa Banken, maa der først dannes en ny Bank, ved, hvad her er Valuta'et, Handlinger, Charakter-Handlinger.

Kan jeg ikke det: nu vel, Eet kan jeg, Eet skal jeg, og dette Ene vil jeg, jeg vil idetmindste afholde mig fra ved »Forsikringer« at tillyve mig Noget eller at besvige Eder, I Herlige, for Eders rettelige Tilkommende, Beundringens, Taknemlighedens Løn for Eders Liv, Eders Daad, hvad I efterlode Slægten ikke for at nogle Kløgtige falsk skulde gjøre det i Penge og Deslige, men for at det skulde opmuntre os Senere til Efterligning. Jeg skal ikke »forsikke«. Duer jeg – hvad jeg vistnok i enhver Forstand ikke gjør – ikke til at være Helt: vel, jeg skal i ethvert Tilfælde ikke forsikke »at dersom....«, det er, jeg skal ikke give det Skin af, at det er Omstændighedernes Skyld (fordi det ikke fordres af mig) at jeg ikke kommer til at vise mig som den Helt, jeg er, jeg skal ikke give det Skin af, at jeg i Grunden er Helt, blot ventende paa Leiligheden, medens dog mit Liv udtrykker, at jeg er, at jeg kun altfor godt finder Leilighed til at være, lige saa pengebegjerlig og lige saa ærebegjerlig som enhver Anden. Nei, duer jeg, som sagt, ikke til at være Helt, saa skal det blive aabenbart, at jeg ikke duer dertil, at Sandhed er, at det er mig der ikke duer dertil, og at det er noget Sludder med dette »dersom det fordres«, især medens Verdens Tilstand er en sædelig Opløsning, som end ikke Oldtiden har seet, som den end ikke var, da Christendommen kom ind i Verden, saa hvis ingen Anden vil, vil jeg, og jeg vil vove det i Christendommens og Guds Navn at sige til Enhver, der forsikrer »at dersom....«, sige til ham: er der Dig ikke Andet i Veien for, at Du træder i Charakter af at være, hvad Du er, Helt, end at Du mener det ikke fordres – o, dyrebare, høistærede Ven, det ikke blot fordres, nei, det er lige paa det Yderste, om det ikke er for silde; iil, iil!

Altsaa, Forsikkringernes Tid er forbi, Forsikringerne, denne den farligste af alle hykkelske Opfindelser, farligere end pharisæisk Gjernings-Retfærdighed, thi det er dog altid et virkeligt Noget at leve saa strengt, men Forsikringer ere slet Intet, og dog tillyvende sig det Høieste. Og er deres Tid forbi, saa ingen Vrøvlen, ingen Vaklen, hvorved man igjen bliver hængende i dem, rask Beslutning: bort med dem, bort med Forsikringerne, den af alle farligste Beruselse! Lad os blive ædrue! Udtrykker mit Liv stadigt væk, Aar efter Aar, at jeg er som Folk er fleest, saa skal jeg idetmindste holde Mund med Forsikringer »at dersom....«

Dog maaskee vil de Lærende, Tilhørerne, Menighederne, eller ganske nøiagtigt, det christelige Publikum have adskilligt at indvende, hvis Forsikringerne afskaffedes, maaskee vilde man endog gjøre lidt Anstrengelse for at kalde »Forsikringerne« tilbage. Thi vistnok er det Forkynderne, der gjøre Brug af Forsikringerne, men maaskee er det de Hørende, Verden, der staaer sig bedst ved at tvinge Forkynderne ind i denne Usandhed, at da Christendommen ikke skal blive altfor alvorlig.

I ældre Tid (da man dog virkelig forholdt sig til Forbillederne, saa man enten, det Sandeste, forstod dem saaledes, at man skulde ligne dem, eller, om man end sparede og skaanede sig selv, dog for Alvor holdt dem høit i Ære, næsten kun altfor høit, forsaavidt man ikke var langt fra at tilbede dem, et listigere Paafund for at fritages for Efterfølgelsen) i ældre Tid fordrede man, at Forkynderens Liv skulde udtrykke Læren; det kaldte man Alvor, det var, som vi nu sige, Garantien, Forkynderen havde at stille. I disse Tider (da en aldeles verdslig Forstandighed har skudt sig mellem Forbillederne og os, det er, taget dem bort, eller bragt dem næsten paa Latterens Afstand fra os, saa vi, i Samtidighed med et saadant Liv, en saadan Stræben vilde finde den af alle latterlige den latterligste Overdrivelse) i disse Tider kunde paa den Maade Christendommens Forkyndelse vistnok blive det christelige Publikum for alvorlig en Sag. Fordringen er derfor nu en anden. Vil Du gjøre Lykke i Verden med Din Christendoms Forkyndelse, da fordres, at Dit Liv udtrykker omtrent det Modsatte af Forkyndelsen, eller der fordres, at Dit Liv, ved at udtrykke omtrent det Modsatte af det Forkyndte, afgiver Garantien for, at Forkyndelsen er en Kunstnydelse, en dramatisk Forestilling med

Taarer og Armbevægelser o: D:.

Tag nogle Exempler. Er det dette Du vil forkynde, dette Christelige, at den Christne foragter Verdens Ære og Hæder, Rang og Titler, Stjerner og Baand – og Du selv er bogstaveligen Ingenting, og det ovenikjøbet maaskee er vitterligt, at Du ikke har villet opnaae Sligt, uagtet Du har kunnet det: Kjere, det er ikke Noget for Dig at tale om; det kunde jo see ud som Alvor; og det christelige Publikum vilde blive rasende, som var Christendom Noget, der havde Ret til at forpligte Ens Liv – istedetfor at den er Trøst, Trøst fE for dem, der ikke vare saa heldige at drive det til Rang og Titel o: s: v: trods deres ivrige Stræben derefter. Som sagt, Sligt er ikke Noget for Dig at tale om. Nei, see først selv at faae en høi Rang, skaf saa Lidt, eller rettere ikke Lidt, jo Mere jo bedre af Stjerner og Baand – og præk saa Du paa Kraft, om at den Christne foragter Rang og Titler, Stjerner og Baand: Du har det christelige Publikums Bifald baade forud og bagud, baade forud og bagefter, Du har det, om Du vil, i Taarer; thi Dit Liv afgiver Garantien for, at Forkyndelsen er Kunstopgave, og der grædes vel mere i Theatret end i Kirken. – Er det dette Du vil fremstille, at Christendommen dog har en Forkjerlighed for den eenlige Stand – og Du selv er ugift: Kjere, det er ikke Noget for Dig at tale om; det christelige Publikum var istand til at troe, at det skulde være Alvor, og saa Gud Naade Dig. Nei, giv Tid, see først at faae Dig en Hustrue – og præk saa Du om, at Christendommen har en Forkjerlighed for den eenlige Stand, græd lidt dertil: det christelige Publikum græder rørt med i den stille Time; thi Dit Liv afgiver Garantien for, at Forkyndelsen er Kunstopgave. – Er det dette Du vil fremstille, at i Forhold til Ægteskab Christendommen er af den Mening, at man kun bør gifte sig een Gang – og Du selv er gift første Gang: Kjere, det er endnu ikke Noget for Dig, det har maaskee lange Udsigter inden Du kan prædike om Sligt, maaskee bliver Du aldrig istand dertil; i ethvert Tilfælde, vent, hvis saa Din første Kone er død, og Du har giftet Dig anden Gang – nu er Øieblikket der, præk nu Du om, at Christendommen mener, man kun skal gifte sig een Gang! Du har det christelige Publikums Bifald; thi Dit Liv afgiver Garantien for, at Din Forkyndelse er objektiv.

Ja, i Sandhed, man vil saa gjerne (og at gjøre det var vistnok en Vei til at blive det christelige Publikums Yndling) give Christendommens Forkyndere Skylden, søge Feilen hos dem; men snarere er det dog maaskee dette christelige Publikum, der ved Menneske-Frygt (hvad vistnok Forkynderne ikke burde give efter for) tvinger Forkynderne til at bedrage dette christelige Publikum. Den Verden, der overalt fordrer Garantie, den har ogsaa passet paa at sikke sig, at Christendommen da ikke ved Forkyndelsen bliver en Magt, en Magt med Ret til at forpligte Ens Liv; og derfor fordrer denne Verden den tilforladelige Garantie at Forkynderens Liv gjør Forkyndelsen til en Fægten i Luften. Thi Verden vil bedrages; ikke blot, den bliver bedragen, o, saa var Sagen ikke saa farlig, nei den vil bedrages; heftigt, heftigere, mere lidenskabeligt maaskee end noget Sandheds-Vidne har kæmpet for Sandhed kæmper Verden for at blive bedragen; taknemligst lønner den med Bifald, med Penge, med Anseelse Enhver, der vil som den vil: bedrage den. Og aldrig har maaskee Verden saaledes som i vore Tider trængt til at blive ædru.

Thi kort og godt. Det er det nye Testamentes bestemtteste Udsagn, at Christendommen og det at være i Sandhed Christen maa være det naturlige Menneske i høieste Grad til Forargelse, at han maa ansee Christendommen som det høieste Forræderie og den sande Christen som den lumpneste Forræder mod det at være Menneske, et Forræderie og en Forræder, som aldrig kan straffes haardt nok. Det er ogsaa let at see, at saaledes maa Christendommen, der er »Aandens« Bestemmelse, vise sig for Enhver, som ikke ved at afdøe er gjenfødt til at være »Aand«.

Nu har jeg aldrig seet et eneste Menneske, om hvem det end i fjerneste Maade kunde falde mig ind, at hans Liv (thi »Forsikringer« maa der slaes en Streeg over) udtrykte, at han var død og bleven Aand, saa lidet som jeg mener selv at være en Saadan: hvor i al Verden er det saa gaaet til, at hele Stater og Lande ere Christne, at vi ere Christne i Millionviis, at der er Rift og Trængsel om at blive Lærer i Christendom?

Dette kan kun forklares deraf, at vi har faaet Christendommen gjort om til noget ganske Andet, hvad den Myndige vel med Rette og med Føie kunde kalde et Forræderie mod Christendommen.

Saasart da En søgte at drage Christendommen frem i sin Sandhed, i samme Øieblik vilde det høres dette Raab over ham: han er en Forræder mod os. Aha! Endog blot saa svagt, saa mildt, umyndigt, som jeg har forsøgt det, at drage Christendommen frem noget sandere: jeg er forvissat om, der ere De, som i stille Sind dømme saaledes om mig: han er en Forræder mod os, han forraader os. De sige det ikke høit, maaskee ansee de det ikke for klogt, for at Opmærksomheden ikke skulde henledes paa det, og maaskee, om ikke jeg, saa Sagen hidses ud i yderligere Oplysninger. Men hvis jeg stærkere drog – dog nei, jeg er ikke Aand og kan derfor ikke gjøre det; men hvis jeg kunde drage Christendommen stærkere frem i dens Sandhed, og hvis jeg gjorde det: i samme Øieblik vilde Dommen blive høirøstet: »det er Forræderie mod os!« Aha! Vi have faaet Christendommen gjort om til noget ganske Andet end hvad den i Sandhed er, derfor er ogsaa Dommen om den blevet en anden. Saasart Christendommen igjen fremsættes i sin Sandhed, saa kommer (cfr det nye Testamentes Forudsigelse) den sande Dom frem: det er Forræderie mod det at være Menneske – ikke er den Stjernekyndiges Beregning af et Himmellegemes Bevægelse vissere. Vi rose saaledes ogsaa vor Tid, at Christendommen ikke mere forfølges. Det troer jeg, den er slet ikke til. Blev den til i sin Sandhed, Forfølgelsen vilde øieblikkeligt følge dette Forræderie mod det at være Menneske.

Dette forstaaer jeg ganske ypperligt, just fordi jeg ikke er Aand. Jeg forstaaer tillige, at jeg derfor kan roligt bede Læseren at følge med mig, at give sig hen; thi jeg skal ikke føre Sagen længere ud end til en lille Tilstaaelse – og det kan da endnu ikke kaldes et Forræderie uden af dem, der ere aldeles fortabte i Usandheden og formodentlig tillige slagne med Blindhed, at de ikke see, hvad vistnok ellers vilde hjælpe dem, som en corporlig Revselse, til at faae Øinene op, at hvis det Profane kommer til at gjøre Indsigelsen mod den givne Christenhed, uden at denne itide har værget sig ved at gjøre Tilstaaelser, bliver Sagen en anden. I Gjennemsnittet af Mennesker, til hvilket jeg hører, vil der være saa megen Sandhedskjerlighed, at de ville være villige hertil, til, naar det kan gøres dem tydeligt, at det vi kalde Christendom egentligen ikke er Christendom, saa ogsaa at ville lade sig overbevise derom, og, naar der ikke fordres videre, da vedgaae det. Thi var Fordringen den til mig og til de Andre, at vi virkelig skulle blive Aand: saa bleve vi vistnok allesammen i høieste Grad forbittrede.

Men saa langt fører jeg ikke Sagen ud. Hvor underligt det end er at retfærdiggjøre sig paa den Maade (da det i høiere Forstand er en Anklage mod mig) jeg kan med Sandhed sige: jeg begaaer intet Forræderie mod os Mennesker; og jeg er ikke selv Aand. ~~Forresten er det gaaet underligt til med mig; thi egentlig er det et lille Forræderie, der af Samtiden blev begaaet mod mig som Forfatter (hvad Historien nok vil oplyse) der tvang mig til at maatte faae eller at maatte fremtage dybere Indtryk af Christendommen, saa det er Samtiden, der har opdraget mig, lært mig at blive opmærksom paa dette om Forræderiet, at jeg saa igjen kan lære fra mig dog i denne uendelig milde Form, hvad, som sagt, ligger i, at jeg hverken har Myndighed eller er Aand~~

Dog naar det nu forholder sig saaledes med en christen Verden, christne Stater o: s: v: er det saa ikke sandt, at vi trænge i høieste Grad til at blive ædru? Og er det saa ikke det mildeste Mulige – dog hvad Under vel, at det er saa mildt, siden det er mig, der foreslaaer det, jeg den svage, umyndige Digter! – er det ikke det mildeste Mulige, naar der ikke er Tale om mere end at vedgaae det? Og hvad skal det dog egentligen gavne os engang i Evigheden, at vi her have holdt det hen, berusede i lutter Sandsebedrag? Sandeligen jeg føler det selv kun altfor dybt, hvor elendigt og maadeligt Det er, jeg naaer, men der er dog Mening deri; jeg vil, hvis jeg ikke til den Tid er kommet længere, jeg vil i Evigheden sige: Det, vi kaldte Christendom, det var dog egentligen ikke Christendom, det var en meget formildet Opfattelse, et Noget, der fjernere forholdt sig til Christendom; men dette har jeg tilstaaet, jeg har høit og lydeligt vedgaaet, at det ikke egentligen er Christendom – gjør Du saa, o, Gud, med mig, hvad Du vil, efter Din Naade! Jeg veed det vel, at der til enhver Tid og saaledes ogsaa i min Tid levede Mennesker, der gjorde Fordring paa at være i strengere Forstand Christne: dem har jeg ikke kunnet slutte mig til. Nei, for mig har dette viist sig som sandere: at tage en mildere Form, en Formildelse, men saa at vedgaae, at det ikke egentligen er Christendom. Saaledes kommer jeg! Ædru – det føler jeg vel – ædru er jeg ikke; thi kun »Aand« er ædru. Men jeg kommer dog heller ikke ganske fortumlet i Hovedet, beruset i Sandsebedrag, at dette Formildede at det var den sande Christendom, ei heller beruset i Selv-Indbildning, at jeg, i Modsætning til dette Formildede hvori de Fleste leve under Navn af Christne, var den sande Christen: nei, jeg kommer med Tilstaaelsen, og jeg kommer jo til Din Naade, o, Gud! Dette er ikke at være ædru (thi saa maatte mit Liv være blevet langt strengere, udtrykkende »Aand«, og dog alligevel ubetinget henflyende til »Naaden«, istedetfor at jeg anbringer »Naaden« ogsaa paa et andet Sted, nemlig til, i menneskelig Medlidenhed med mig selv, at skaane mig selv) det er ikke det at være ædru, men det forholder sig til at blive ædru.

Intet redeligt Menneske (og hvad hjælper dog al Uredelighed i Forhold til det at udgive sig for Christen – i Evigheden, hvor Sagen først for Alvor bliver vigtig og afgjørende, er Uredelighed umulig) kan med Sandhed sige, at dette er for strengt, for haardt. Nei, nei! Et ganske andet Spørgsmaal er, om Gud i Himlene ikke vil sige: det er for mildt. Men i ethvert Tilfælde, det forholder sig til det at blive ædru; og der er dog en uendelig Forskjel mellem dette: at lade som var sand Christendom til, og til i alle disse Millioner og disse Tusinder af Præster – der er en uendelig Forskjel mellem dette og det: at tilstaae, at dette Hele egentligen ikke er Christendom, men en menneskelig Formildelse, der just ved Hjælp af Tilstaaelsen (thi udelades den, har Formildelsen brudt med Christendommen) forholder sig til den sande Christendom, forholder sig til det at blive ædru.